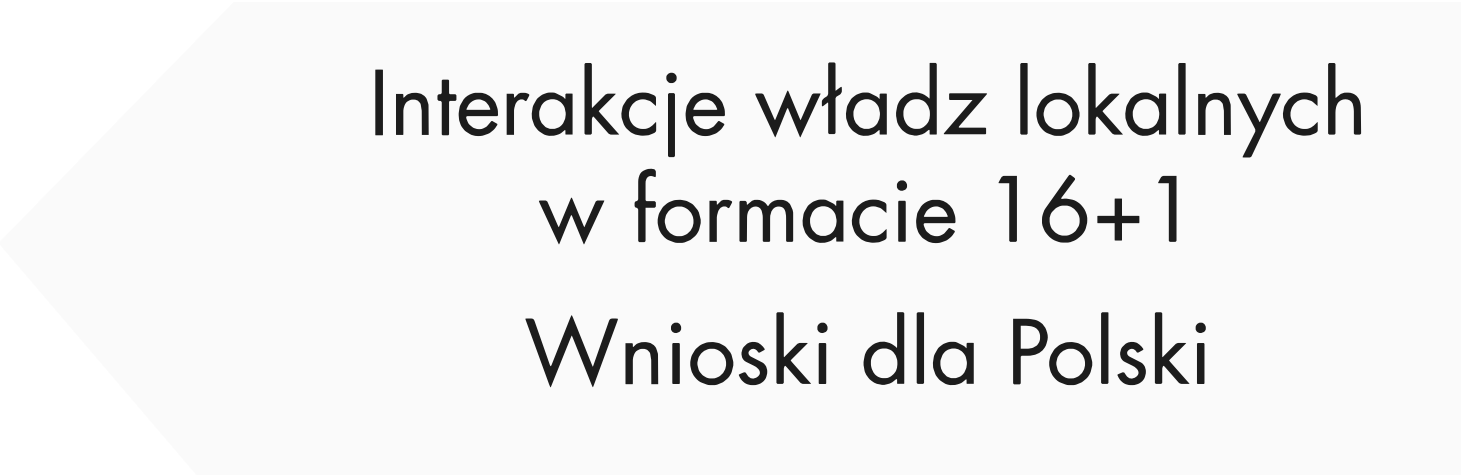




Interakcje władz lokalnych w formacie 16+1 Wnioski dla Polski

Raport Ośrodka Spraw Azjatyckich
Dominik Mierzejewski,
Mateusz Chatys





Interakcje władz lokalnych
w formacie 16+1
Wnioski dla Polski



WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO



Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych



Interakcje władz lokalnych w formacie 16+1 Wnioski dla Polski

Raport Ośrodka Spraw Azjatyckich
Dominik Mierzejewski,
Mateusz Chatys

Dominik Mierzejewski, Mateusz Chatys – Uniwersytet Łódzki
Ośrodek Spraw Azjatyckich, 91-431 Łódź, ul. Franciszkańska 1/5

REDAKTOR INICJUJĄCY
Witold Szczęsny

SKŁAD I ŁAMANIE
Munda – Maciej Torz

KOREKTA TECHNICZNA
Leonora Gralka

PROJEKT OKŁADKI
Joanna Jatczak

© Copyright by Authors, Łódź 2018
© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2018

Publikacja finansowana w ramach projektu: „Wsparcie wymiaru samorządowego i obywatelskiego Polskiej polityki zagranicznej 2018” Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP na podstawie umowy BDG-575/2018



Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Publikacja wyraża jedynie poglądy autorów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.08960.18.0.I

Ark. wyd. 3,0; ark. druk. 5,75

ISBN 978-83-8142-366-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, ul. Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63

Struktura Raportu

Rekomendacje	7
Wnioski	9
1. Władze lokalne w chińskiej polityce zagranicznej: uwagi ogólne	10
2. Władze lokalne w formacie 16+1	14
3. Targi inwestycyjne i handlowe Chiny–Europa Środkowo-Wschodnia w Ningbo.	18
4. Działania prowincji Syczuan w relacjach z państwami Europy Środkowo-Wschodniej	32
5. Działania Łodzi i województwa łódzkiego w Chinach	35
6. Interakcje Płowdiw z partnerami chińskimi	38
7. Działania w ramach Unii Europejskiej	40
8. Europejski Komitet Regionów (<i>European Committee of the Regions, CoR</i>)	42
9. Innowacyjna platforma zrównoważonej urbanizacji UE–Chiny (URBAN EU–China)	43

Rekomendacje

1. Polskie samorzady, przy wsparciu władz centralnych, powinny w bardziej aktywny sposób wykorzystywać mechanizmy 16+1 dla promocji własnych interesów w chińskich prowincjach i miastach partnerskich. Platforma 16+1 powinna służyć dotarciu do elit lokalnych Chińskiej Republiki Ludowej, które jest nieporównanie prostsze od analogicznych działań na szczeblu centralnym;
2. Główną osią współpracy regionalnej winny być jednak platformy wykorzystywane w relacjach między Unią Europejską i Chińską Republiką Ludową, wsparte aktywnością na forum Komitetu Regionów Unii Europejskiej;
3. Wskazane wyżej działania powinny uzyskać wsparcie władz centralnych, w tym Komitetu Premiera Rady Ministrów i zostać wpisane jako część polskiej agendy w relacjach Unii Europejskiej z Chińską Republiką Ludową;
4. Na poziomie lokalnym wymagane jest zaangażowanie i współpraca jednostek badawczych wyższych uczelni, stref ekonomicznych oraz jednostek samorządu terytorialnego;
5. Do współpracy regionalnej, w celu zwiększenia efektywności, winny włączyć się kancelarie prawne, tak jak w przypadku współpracy Shenzhen–Płowdiw;
6. Należy identyfikować najważniejszych aktorów w dialogu unijno-chińskim po stronie chińskiej i nawiązywać z nimi współpracę, aktualnie można do takich zaliczyć prowincje: Guangdong, Syczuan i Hubei.

Wnioski

1. Władze centralne Chińskiej Republiki Ludowej coraz częściej wykorzystują administrację lokalną do działań międzynarodowych o charakterze gospodarczym, edukacyjnym i kulturowym;
2. Działania i współpraca na poziomie lokalnym między władzami lokalnymi państwa formatu 16+1 oraz na poziomie państwo chińskie–władze lokalne uznane są za mechanizm prowadzący do bardziej efektywnej współpracy. Jest to uzależnione od:
 - a) łatwości w dotarciu do potencjalnego partnera poprzez interakcje na poziomie lokalnym,
 - b) dysponowania przez chińskie władze lokalne specjalnymi funduszami Pasa i Szlaku w zakresie inwestycji zagranicznych,
 - c) potencjalnie korzystnego dla pogłębienia współpracy wykorzystania chińskiej diaspory;
3. Stowarzyszenie Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawiciele Regionów Europy Środkowo-Wschodniej jest podstawowym organem odpowiadającym za kreowanie współpracy w ramach 16+1;
4. Sekretariat ds. Współpracy Władz Lokalnych w Pradze w praktyce nie odpowiada za inicjowanie i kreowanie współpracy na poziomie lokalnym w formacie szerszym niż bilateralny;
5. Zauważalny jest brak wykorzystania przez polskie władze samorządowe mechanizmów współpracy między Unią Europejską i Chinami w zakresie urbanizacji, promocji dobrych praktyk czy budżetów obywatelskich;
6. Postrzeganie współpracy z polskimi władzami lokalnymi jest uznawane w Chinach za część relacji Chiny–Unia Europejska, nie zaś w formacie 16+1;
7. W formacie 16+1 dochodzi do dublowania dialogów z poziomu UE–Chiny, jak np. dialogu w zakresie *smart city*.

1. Władze lokalne w chińskiej polityce zagranicznej: uwagi ogólne

Działania władz lokalnych w chińskiej polityce zagranicznej odgrywają coraz istotniejszą rolę. W okresie reform po 1978 roku dla sukcesu chińskiej transformacji kluczowe były działania na szczeblu lokalnym. O ile kierownictwo centralne dawało sygnały, kreowało odpowiednie środowisko, o tyle władze na poziomie lokalnym miały za zadanie wykonanie poleceń, często interpretując kierunki polityki centralnej wedle własnego uznania. Analizując działania poszczególnych aktorów szczebla prowincji, należy wskazać, że głównym celem władz lokalnych jest rozwój społeczno-ekonomiczny i utrzymanie wzrostu gospodarczego na stałym poziomie. Ponadto władze lokalne są odpowiedzialne za podtrzymanie pozytywnych relacji z państwami, tak by nawet w sytuacjach konfliktowych istniały kanały komunikacji i utrzymania stosunków gospodarczych na w miarę stabilnym poziomie. Władze lokalne uznawane są przez rząd centralny w Pekinie za czynnik sprzyjający i budujący dobry klimat dla rozwijania stosunków na poziomie centralnym. Tego typu sytuacje mają miejsce np. w przypadku relacji miasta Guangzhou z Los Angeles i Auckland czy w relacjach prowincji Syczuan z partnerami japońskimi. Przypadkiem charakteryzującym takie właśnie podejście są stosunki Syczuanu z Włochami. W czasie targów Western China Fair Włochy otrzymały status gościa honorowego, a włoski minister rozwoju Luigi di Maio uznał, że właśnie relacje z Syczuanem są kluczowe dla udziału jego kraju w chińskiej inicjatywie Pasa i Szlaku. Zatem dyplomacja lokalna, jako półoficjalna forma relacji na poziomie centralnym, może wnieść duży wkład w utrzymywanie stosunków bilateralnych, a także być użytecznym uzupełnieniem strategii dyplomatycznych w tych relacjach.

W odniesieniu do relacji centrala–władze lokalne należy uznać, że Pekin jako centrum tworzy sytuacje m.in. przez lansowanie koncepcji Pasa i Szlaku, w której władze lokalne w swoich działaniach zewnętrznych odpowiadają na zapotrzebowanie centrali, głównie w odniesieniu do utrzymania kanałów eksportowych oraz pozyskiwania nowych technologii. Jednak tu władze lokalne posiadają dość dużą dowolność. Świadczy o tym m.in. fakt, że niektóre miasta mają prawo do uchwalania prawa miejscowego w zakresie współpracy międzynarodowej, np. Shenzhen (specjalna regulacja z 2004 roku). Tym samym aktywność międzynarodowa władz lokalnych staje się ważną częścią relacji między centrum i władzami lokalnymi. Władze lokalne, jak podaje m.in. Zheng Yongnian, próbują wykorzystać sytuację do wynegocjowania większych koncesji ze strony Pekinu, które mogą polegać np. na przeniesieniu pilotażowych rozwiązań szczebla lokalnego na poziom ogólnonarodowy czy na scedowaniu polityki fiskalnej w zakresie tworzenia stref wolnego handlu na poziom lokalny. Ten kontekst wewnętrzny powinien być dokładnie analizowany. W literaturze przedmiotu stosuje się pojęcie „limitowanej partycypacji”, gdzie władze lokalne mogą inicjować współpracę międzynarodową, jednak przy aprobacie władz centralnych. Z uwagi na szybkie procesy urbanizacyjne to miasta odgrywają kluczowe role w procesach internacjonalizacji chińskich prowincji czy regionów autonomicznych (szerzej zob. Tabela 1).

Tabela 1
Działania chińskich władz lokalnych na arenie międzynarodowej

Cele działań paradyplomatycznych	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój ekonomiczno-społeczny poszczególnych aktorów regionalnych; – Utrzymanie pozytywnych relacji z państwami w skali globalnej, nawet w sytuacjach konfliktowych, a przez to tworzenie sytuacji, w której interes narodowy, rozumiany jako suma interesów regionalnych, jest zabezpieczony; – Kanał paradyplomatyczny jako miejsce nawiązywania i wznowiania relacji na szczeblu centralnym; – Dotarcie do diaspory chińskiej mieszkającej w państwie, z którym nawiązane są relacje na poziomie lokalnym.
----------------------------------	---

Stosunek rządu centralnego do międzynarodowych inicjatyw regionów	<ul style="list-style-type: none"> - Rząd centralny prowadzi politykę zagraniczną, władze lokalne odpowiedzialne są za umiędzynarodowienie; - W wymienionym wyżej zakresie władze lokalne posiadają dużą swobodę w doborze narzędzi, które oddają specyfikę regionu: położenie geograficzne, doświadczenia historyczne czy potencjał finansowy i naukowo-techniczny; - Cechą charakterystyczną chińskiej polityki także w zakresie działań międzynarodowych władz lokalnych jest podejście ilościowe (więcej-lepiej); - 2001 rok: regulacja Ministerstwa Spraw Zagranicznych w zakresie występowania o zgodę do władz centralnych na organizację imprez międzynarodowych; - 2011 rok: regulacja Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Ministerstwa Finansów w zakresie limitów finansowych na działania międzynarodowe oraz specjalnego nadzoru nad ich finansowaniem; - Niektóre miasta mają prawo do uchwalania prawa miejscowego w zakresie współpracy międzynarodowej, np. Shenzhen (specjalna regulacja z 2004 roku).
Potencjał regionów (położenie geograficzne, poziom rozwoju)	<ul style="list-style-type: none"> - W zależności od położenia geograficznego maleje rola władz centralnych w stymulowaniu działań zewnętrznych prowincji; - Rola ta jest mniejsza w obszarach wybrzeża, będących naturalnym łącznikiem Chin ze światem zewnętrznym; - Rola ta jest większa w prowincjach interioru, w których władze centralne, poprzez organizowanie różnorodnych inicjatyw międzynarodowych, starają się stymulować otwarcie prowincji centralnych czy zachodnich.
Regulacje prawne (limity normatywne działalności paradyplomatycznej)	<ul style="list-style-type: none"> - Działania władz lokalnych często określa się mianem „limitowanej partycypacji” w działaniach zewnętrznych państwa; - Działania tego typu nie reguluje się dokładnie, ale przykładowo, wprowadza się limity wyjazdów zagranicznych, np. sekretarzy prowincji, miast wydzielonych czy regionów autonomicznych, do jednego w roku; - Dla działań zewnętrznych istotne są regionalne plany rozwoju na poziomie miast, prowincji czy wyodrębnionych obszarów, wskazujące kierunki działań zagranicznych.
Znaczenie formy ustroju terytorialnego	<ul style="list-style-type: none"> - Chiny to państwo unitarne, jednak chcąc prowadzić efektywnie działania paradyplomatyczne, władze centralne, uwzględniając specyfikę regionów, muszą dawać pewien margines swobody w działaniach; - Rozwój gospodarczy Chin, w dużej mierze oparty na interakcji z zewnątrz, odwołuje się do rywalizacji podmiotów lokalnych na każdym polu ich działań zewnętrznych, np. zjawiskiem naturalnym jest rywalizacja o przyłączenie linii lotniczych na poziomie miast tej samej prowincji - Jedynymi formami zarządzania tą rywalizacją są plany rozwoju społecznego i gospodarczego, wskazujące konkretne role dla poszczególnych podmiotów lokalnych, np. Plan Rozwoju Ekonomicznego Pasa Gospodarczego Rzeki Jangcy.
Główne kierunki geograficzne współpracy	<ul style="list-style-type: none"> - Państwa rozwinięte oraz państwa rozwijające się w Azji Południowo-Wschodniej oraz Ameryce Południowej; - W oficjalnych działaniach paradyplomatycznych pomija się Afrykę.
Znaczenie wielkich ośrodków miejskich dla rozwoju współpracy międzynarodowej regionu	<ul style="list-style-type: none"> - Postępujące procesy urbanizacyjne w dużej mierze stymulują działalność międzynarodową miast i prowincji; - Miasta (stolice prowincji) to forpoczta współpracy międzynarodowej; - Miasta nie są miejscem koordynacji działań, rolę taką stara się pełnić Wydział Zagraniczny Rządów Ludowych na poziomie prowincji.
Stopień rozwoju paradyplomacji w badanych krajach	<ul style="list-style-type: none"> - Mimo że władze i badacze chińscy nie używają terminu „paradyplomacja”, to działania władz lokalnych odzwierciedlają w dużym stopniu wskazaną definicję.

Źródło: D. Mierzejewski, *Channelling Foreign Policy through Local Activities in China: City of Guangzhou Case Study*, [w:] G. Bywalec et al., *Paradiplomacy in Asia. Case Studies of China, India and Russia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2018, s. 93–135.

W odniesieniu do działań zewnętrznych chińskich władz lokalnych kluczową instytucją jest Chińskie Ludowe Stowarzyszenie Przyjaźni z Krajami Zagranicznymi, założone 3 maja 1954 roku. Główna siedziba organizacji znajduje się w Pekinie, natomiast swoje oddziały posiada ona we wszystkich prowincjach, regionach autonomicznych, ale również w wielu powiatach i miastach. Rada Krajowa stowarzyszenia zbiera się co pięć lat, a w skład Rady Wykonawczej wchodzi przewodniczący, czterech wiceprzewodniczących i sekretarz generalny. Stowarzyszenie jest odpowiedzialne za nadzorowanie dyplomacji publicznej z innymi krajami, wpisując się w chińską deklarację „niezależnej polityki zagranicznej”, opartej na pięciu zasadach pokojowego współistnienia. Głównym zadaniem tej instytucji jest „pogłębianie przyjaźni międzyludzkiej i współpracy międzynarodowej, a także promowanie pokoju na świecie i wspólnego rozwoju”. Jej działania są wspierane przez rząd ChRL i liczne agendy państwowe. Dzięki temu możliwe było założenie 46 chińsko-regionalnych lub chińsko-państwowych stowarzyszeń z blisko 500 organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami ze 157 krajów. Do najważniejszych zadań stojących przed Stowarzyszeniem należy zaliczyć:

- Nawiązywanie przyjaznych kontaktów międzyludzkich poprzez organizowanie wzajemnych wizyt delegacji, imprez okolicznościowych, inicjowanie i prowadzenie działań związanych z wymianą, takich jak seminaria, wykłady lub fora, celem zwiększenia wzajemnego zrozumienia, budowania zaufania czy nawiązywania przyjaźni;
- Promowanie współpracy międzynarodowej poprzez tworzenie mechanizmów kontaktowych i wspieranie pragmatycznej współpracy gospodarczej oraz naukowej w celu stworzenia warunków sprzyjających osiągnięciu lepszych wyników i wspólnego rozwoju;
- Prowadzenie wymiany kulturowej dzięki organizowaniu różnego rodzaju wystaw poświęconych kulturze, na które zapraszane są grupy z zagranicy, a także czynne uczestnictwo w zagranicznych programach kulturowych;
- Koordynowanie i nadzorowanie prac w zakresie nawiązywania nowych umów o miastach partnerskich, a także promowanie współpracy i wymiany na szczeblu lokalnym czy aktywne uczestnictwo w pracach międzynarodowej organizacji Stowarzyszenia Miast oraz Samorządów Lokalnych (*United Cities and Local Governments, UCLG*) na rzecz chińskich samorządów;
- Czynny udział w pracach prowadzonych przez Radę Gospodarczą i Społeczną ONZ oraz aktywne uczestnictwo w wymianie międzynarodowej z organizacjami pozarządowymi w celu promocji informacji o Chinach;
- Zakładanie nowych stowarzyszeń przyjaźni z państwami i regionami na arenie międzynarodowej, przyznawanie tytułów honorowych, takich jak tytuł Ambasadora Przyjaźni czy Honorowego Ambasadora Przyjaźni Chińsko-Narodowej, a także nagrody Za Wkład na Rzecz Przyjaźni Międzyludzkiej czy nagrody Za Wkład na Rzecz Przyjaźni Chińsko-Narodowej;
- Prowadzenie działań na rzecz ochrony pokoju na świecie i wspólnego bezpieczeństwa ludności.

Drugim ważnym organem jest Chińska Rada Promocji Handlu Zagranicznego (*China Council for the Promotion of International Trade, CCPIT*), odpowiedzialna za promowanie współpracy gospodarczej na poziomie prowincji między Chinami i podmiotami zagranicznymi. Powstała ona w 1952 roku i jest największą instytucją promocji handlu zagranicznego w Chinach. Jej misją jest zapewnienie jak najlepszego środowiska dla biznesu międzynarodowego, który jest zainteresowany współpracą gospodarczą i inwestycyjną z Chinami. Rada utrzymuje kontakty z wieloma organizacjami międzynarodowymi promującymi handel i inwestycje, a także ze stowarzyszeniami o tym samym profilu oraz z przedsiębiorcami. Jej

działania są ukierunkowane na usprawnienie usług dla przedsiębiorców oraz wniesienie pozytywnego wkładu w rozwój dwu- i wielostronnych stosunków handlowych. Do głównych zadań CCPIT należą:

- Wdrażanie państwowych strategii rozwoju, a także promowanie handlu zagranicznego, inwestycji dwustronnych oraz współpracy gospodarczej i technologicznej;
- Koordynowanie współpracy z zagranicznymi partnerami w zakresie promocji handlu;
- Utrzymywanie i prowadzenie zagranicznych przedstawicielstw handlowych i gospodarczych;
- Organizowanie chińskich delegacji zagranicznych;
- Koordynowanie i zarządzanie międzynarodowymi targami handlowymi, organizowanymi przez chińskie agencje gospodarczo-handlowe;
- Udzielanie porad prawnych;
- Wydawanie świadectw pochodzenia produktów eksportowych oraz innych certyfikatów i dokumentów związane z obrotem zagranicznym;
- Świadczenie usług w zakresie własności intelektualnej, takich jak zgłoszenia patentowe, rejestracja znaków towarowych, udzielanie porad dotyczących sporów sądowych i metod ochrony praw autorskich.

Chińska Rada Promocji Handlu Zagranicznego posiada 19 oddziałów na całym świecie, w tym aż 6 w Europie. W dniu 16 grudnia 2014 roku podpisała porozumienie z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości, którego celem jest wspólne działanie na rzecz ustanowienia Rady Biznesu 16+1. Działanie to zostało wpisane w *Wytyczne z Bukaresztu dotyczące współpracy między Chinami i krajami Europy Środkowo-Wschodniej* z 26 listopada 2013 roku. Należy jednak podkreślić, że biuro Rady działające w Polsce jest jedyne wśród państw Europy Środkowo-Wschodniej. Zostało utworzone w 2016 roku, a od marca 2017 roku jego siedziba mieści się w Warszawie. W sierpniu 2009 roku oddział z Kantonu podpisał porozumienie z Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ), na mocy którego rozpoczęto kampanię informacyjną dla przedsiębiorców obu stron, polegającą na organizacji seminariów, zarówno w Chinach, jak i w Polsce. Z kolei przedstawiciele oddziału z Syczuanu w sierpniu 2015 roku wzięli udział w spotkaniu z przedstawicielami Polskiej Izby Motoryzacyjnej, na którym polscy prawnicy przedstawili chińskim przedsiębiorcom prawne aspekty prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce.

Rada składa się z kilkudziesięciu wewnętrznych i zewnętrznych komórek organizacyjnych, a do najważniejszych z nich można zaliczyć: Korporację Chińskich Centrów Wystaw Zagranicznych, Biuro Patentów i Marek Handlowych, Chińską Komisję Arbitrażu Morskiego czy Chińską Komisję Gospodarki Międzynarodowej i Arbitrażu Handlowego.

W odniesieniu do relacji z Polską należy wskazać, że pierwsze koło Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Chińskiej utworzono w 1957 roku w Gdańsku, z inicjatywy społecznej pracowników i dyrekcji firm żeglugowych i spedycyjnych Trójmiasta, współpracujących z Chińską Republiką Ludową, zwłaszcza Chińsko-Polskiego Towarzystwa Okrętowego S.A. „Chipolbrot”, Polskich Linii Oceanicznych i firmy spedycyjnej C. Hartwig. Do pierwszego ogólnokrajowego zjazdu Towarzystwa doszło 17 maja 1958 roku w Warszawie. Towarzystwo Przyjaźni Chińsko-Polskiej i Chińskie Ludowe Stowarzyszenie Przyjaźni z Krajami Zagranicznymi prowadzą działalność popularyzatorską i informacyjną poprzez organizację dni kultury chińskiej, wystaw, pokazów filmowych, prelekcji, spotkań ze znanymi osobistościami oraz delegacjami chińskimi, a także udzielanie wsparcia organizatorom polskich wystaw w Chinach. Ponadto każdego roku strona polska i chińska podejmują działania na rzecz organizacji i uczestnictwa w jednym lub dwóch regionalnych i miejskich wydarzeniach promujących jedno z państw. Spotkania te są organizowane we współpracy z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości i Chińskim Ludowym Stowarzyszeniem Przyjaźni z Krajami Zagranicznymi.

2. Władze lokalne w formacie 16+1

W kwietniu 2012 roku w Warszawie zorganizowano pierwsze spotkanie przywódców Chin i państw Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW). Podjęto na nim decyzję o utworzeniu formatu 16+1, którego celem jest wzmocnienie mechanizmów wzajemnej współpracy. Wkrótce potem chiński rząd powołał Stały Sekretariat do spraw Współpracy między ChRL i Europą Środkowo-Wschodnią przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych ChRL, a także osiągnął porozumienie w sprawie utworzenia specjalnej linii kredytowej w wysokości 10 mld USD.

W odniesieniu do roli władz lokalnych należy podkreślić, że pierwsze spotkanie liderów władz lokalnych z Chin i Europy Środkowo-Wschodniej odbyło się w 2013 roku w Chongqing. Było dedykowane współpracy oraz rozwojowi prowincji i gmin z Chin i Europy Środkowo-Wschodniej. Patronat objęły władze miasta wydzielonego Chongqing i Stały Sekretariat 16+1. W forum wzięło udział ponad tysiąc osób, a wśród nich przedstawiciele władz 17 chińskich prowincji, razem z członkami ministerstw i komisji, a także ponad 50 reprezentantów władz lokalnych z 16 państw EŚW i państw partnerskich formatu oraz ambasadorów tych państw w Chinach. Ponadto w rozmowach uczestniczyli reprezentanci lokalnych i międzynarodowych przedsiębiorstw komercyjnych i państwowych. Spotkanie w Chongqing zgromadziło łącznie 56 delegacji z prowincji i województw, w tym przedstawiciele 10 stolic państw EŚW.

W ramach forum zorganizowano cztery panele dyskusyjne, poświęcone takim zagadnieniom, jak: handel i inwestycje, współpraca pomiędzy małymi i średnimi przedsiębiorstwami, nauka i technologia, wymiana międzyludzka. Władze Chongqing podkreśliły, że tego rodzaju inicjatywy pokazują zaangażowanie rządu Chin w budowę platformy umożliwiającej pogłębienie współpracy z krajami Europy Środkowo-Wschodniej, dzięki czemu możliwe stanie się zwiększenie inwestycji i handlu zagranicznego obu podmiotów. Z perspektywy miasta wydzielonego Chongqing spotkanie to pomogło podkreślić wagę miast w relacjach międzynarodowych oraz wykorzystanie tego mechanizmu dla uzyskania kolejnych koncesji udzielanych przez rząd centralny w Pekinie, m.in. dotyczących pilotażowych stref wolnego handlu.

Drugie spotkanie liderów władz lokalnych miało miejsce w stolicy Czech – Pradze (28–29 lipca 2014 roku), a tematem przewodnim były główne mechanizmy wspierające gospodarczą współpracę władz lokalnych formatu 16+1. W sumie wzięło w nim udział ponad tysiąc przedstawicieli władz i przedsiębiorstw. Podczas otwarcia Chin i Czech podpisały porozumienie w sprawie promocji utworzenia Stowarzyszenia Gubernatorów Chińskich Prowincji oraz Przewodniczących Regionów Europy Środkowej i Wschodniej, mającego na celu dalsze wspieranie stosunków dwustronnych. W ramach spotkania przedsiębiorcy i władze samorządowe wzięły udział w Chińskim Forum Inwestycyjnym, a także w serii innych spotkań poświęconych takim tematom, jak: ochrona środowiska, rozwój technologiczny (gdzie główny nacisk położono na źródła energii odnawialnej), rozwój zachodnich regionów Chin czy współpraca chińskich firm na rynku Europy Środkowo-Wschodniej. Obie strony skupiły się kwestiach związanych ze współpracą w takich sektorach, jak: bankowość, energetyka, turystyka i służba zdrowia.

Całe wydarzenie zostało zorganizowane dzięki współpracy Stałego Sekretariatu 16+1 przy chińskim Ministerstwie Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Czeskiej i Stowarzyszenia Przyjaźni i Współpracy Czesko-Chińskiej. Do kluczowych osiągnięć należy tu zaliczyć również utworzenie Chińskiego Forum Inwestycyjnego, którego zadanie polega na promocji dialogu na najwyższym szczeblu władz chińskich i czeskich z zakresu współpracy ekonomicznej, handlu i inwestycji.

Trzecie spotkanie władz samorządowych odbyło się w Tangshan, położonym w prowincji Hebei, w 2016 roku. Wzięło w nim udział 58 liderów z Europy Środkowo-Wschodniej

wraz z delegacjami biznesowymi. Stronę chińską reprezentowali przedstawiciele 15 chińskich prowincji. W ramach tej edycji przeprowadzono również drugie spotkanie Stowarzyszenia Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej. Gospodarze forum zorganizowali sześć paneli poświęconych takim zagadnieniom, jak inicjatywa Pasa i Szlaku – zdolności współpracy międzynarodowej, ochrona środowiska i źródła energii odnawialnej, bezpieczeństwo i jakość produktów spożywczych, rozwój handlu międzynarodowego, przedsiębiorczość i innowacyjność, zatrudnienie i edukacja wyższa. Naukowcy oraz przedsiębiorcy pochodzący ze wszystkich państw członkowskich formatu wzięli udział w licznych dyskusjach, mających na celu opracowanie nowych form współpracy umożliwiających dalszy rozwój w poszczególnych dziedzinach. Oprócz tego uczestnicy forum wspólnie odwiedzili wystawę dotyczącą współpracy przemysłowej w ramach 16+1 oraz uczestniczyli w negocjacjach poświęconych inwestycjom zorganizowanych przez Ludowy Bank Chin.

Trzecia edycja została zwieńczona podpisaniem tzw. konsensusu z Tangshan, w którym zawarto dziesięć głównych postanowień:

- Chiny miały poszerzyć zakres współpracy z państwami Europy Środkowo-Wschodniej, a strony wykorzystać inicjatywę Pasa i Szlaku oraz strategię rozwoju państw Europy Środkowo-Wschodniej w celu stworzenia nowych możliwości współpracy w zakresie gospodarki, handlu, nauki i technologii, a także kultury oraz edukacji;
- Sygnatariusze konsensusu mieli wspierać lokalne rządy, będące kluczową platformą wymiany i współpracy, oraz zachęcać kolejne samorządy do włączenia się do inicjatywy;
- Strony zobowiązały się do intensyfikacji wzajemnych wizyt i wymiany między lokalnymi władzami w celu promocji lokalnej gospodarki i rozwoju społecznego;
- Strony zaakceptowały założenia inicjatywy Pasa i Szlaku oraz miały wziąć aktywny udział w realizacji projektów infrastrukturalnych, takich jak autostrady, mosty i porty, aby promować regionalną współpracę,
- Państwa były gotowe na zwiększenie poziomu współpracy gospodarczej poprzez wprowadzanie ułatwień proceduralnych, optymalizację struktury, rozwój nowych modeli biznesowych (handel transgraniczny, e-handel), tworzenie nowych powiązań handlowych i poszerzanie skali inwestycji;
- Strony miały przeprowadzić badania zdolności z zakresu wielowymiarowej wymiany takich towarów, jak: stal, cement, szkło, tekstylia, produkty petrochemiczne, nowe technologie, sprzęt lotniczy czy maszyny inżynieryjne. Tym samym zachęcano przedsiębiorstwa do budowy różnego rodzaju parków przemysłowych w celu wymiany informacji, promocji zatrudnienia i modernizacji przemysłowej;
- Chiny i państwa Europy Środkowej i Wschodniej miały promować oszczędność energii, ochronę środowiska i współpracę energetyczną, zwłaszcza pochodzącą z odnawialnych źródeł energii;
- Liderzy władz lokalnych zobowiązali się do pogłębiania współpracy w sektorze rolniczym, opierającej się na zwiększeniu importu i eksportu produktów rolnych, nowych inwestycjach i budowie infrastruktury, wymianie technologicznej i naukowej;
- Strony zadeklarowały wzmocnienie współpracy w zakresie innowacji naukowych i technologicznych, zachęcając przedsiębiorstwa i instytucje naukowo-badawcze do prowadzenia szeroko zakrojonej wymiany oraz budowy i promocji parków technologicznych, przyspieszając tym samym modernizację lokalnych gałęzi przemysłu;
- Przedstawiciele państw zgodzili się na ściślejszą wymianę kulturową, polegającą na współpracy lokalnych jednostek oświatowych i tworzeniu nowych programów wymiany studentów, promocji turystyki, organizacji wystaw, wydarzeń kulturalnych i sportowych.

Fakt, że spotkanie odbyło się w prowincji Hebei, należy interpretować jako wskazanie jej przez władze prowincji jako dedykowanej do współpracy w ramach 16+1. Głównym elementem działań jest tu kooperacja w ramach *productivity cooperation*. Taka sytuacja była wynikiem podpisania protokołu ustaleń podczas 12. Letniego Forum Davos w Tianjinie (19 września 2018 roku), dotyczącego przyjaźni chińsko-serbskiej oraz utworzenia parku przemysłowego w Serbii przy współpracy z prowincją Hebei. HBIS Group Serbia Iron & Steel, będąca spółką zależną chińskiej grupy Hebei Iron & Steel, rozpocznie budowę parku przemysłowego w Smederevo w 2019 roku, a projekt ma zostać ukończony w 2022 roku. Sekretarz stanu w Ministerstwie Gospodarki Serbii Dragan Stevanović zapowiedział, że w ten sposób zostanie stworzone zaplecze dla nowych firm, które będą mogły rozpocząć działalność w Serbii w takich sektorach, jak: źródła energii odnawialnej, motoryzacja, materiały budowlane i sprzęt elektroniczny. To kolejny krok mający na celu wdrażanie założeń wchodzących w skład inicjatywy Pasa i Szlaku, co z kolei pozytywnie wpłynie na przyspieszenie rozwoju ekonomicznego i infrastrukturalnego Serbii po tym, jak w lipcu 2016 roku Hesteel Group zainvestowało 53,8 mln USD w hutę Zelezara Smederevo. W czasie wizyty prezydenta Serbii Aleksandara Vucica (październik 2018 rok) podpisano memorandum o współpracy między prowincją Hebei i serbskim Ministerstwem Finansów. Ponadto głównym inwestorem w Serbii jest Heesteel, potentat stalowy mający siedzibę w Shijianzhuangu – stolicy prowincji Hebei.

Inną formą współpracy jest Forum Burmistrzów Miast Formatu 16+1. Gospodarzem pierwszego Forum we wrześniu 2016 roku była Bułgaria. Główny temat spotkania w Sofii stanowiła turystyka i kultura, a co za tym idzie, rozmowy były poświęcone skutecznej promocji wymiany kulturowej oraz zwiększeniu nakładów na rozwój sektora turystycznego, stanowiącego istotną platformę współpracy w ramach formatu. Druga edycja forum została zorganizowana rok później w stolicy Czarnogóry, a do tematów przewodnich należały „Zielone Miasta” i „Rola władz lokalnych w tworzeniu odpowiedniego środowiska dla przedsiębiorców”. Zgodnie z tematyką rozmowy były poświęcone promocji wymiany i współpracy między stolicami w zakresie zrównoważonego rozwoju, poprawie stanu środowiska i sposobom efektywnego zarządzania miastem.

Oprócz wskazania głównych forów współpracy regionalnej należy zwrócić uwagę na kontekst tej współpracy w komunikatach 16+1. W dokumentach podpisanych po szczytach (2013–2018) wyraźnie kładzie się nacisk na zaangażowanie Stowarzyszenia Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej. Stowarzyszenie zostało powołane w Pradze w 2014 roku, aby rozwijać partnerskie relacje oraz współpracę w dziedzinie gospodarki, turystyki, nauki, badań, ochrony zdrowia, edukacji i kultury na zasadzie obopólnych korzyści. Podczas obrad przyjęto dokumenty regulujące jego funkcjonowanie w przyszłości. Wyznaczono m.in. dwóch przewodniczących Stowarzyszenia, którzy pełnią swoją funkcję w formacie 2+1, czyli przez dwa lata z możliwością przedłużenia o kolejny rok. Reprezentantem Europy Środkowo-Wschodniej został gubernator kraju morawsko-śląskiego Miroslav Novák, a przewodniczącym ze strony chińskiej – gubernator prowincji Hebei Zhang Qingwei. Innym ważnym elementem, który wybrzmiał m.in. w komunikacie z Rygi, jest zachęcanie do współpracy na poziomie lokalnym poprzez zawieranie umów partnerskich między miastami i regionami. Tu jednak pojawia się dylemat ilościowo-jakościowy. Strona chińska, której skala umożliwi większą liczbę umów, musi brać pod uwagę asymetrię i w racjonalny sposób podchodzić do relacji na poziomie lokalnym, tak by nie spowodować tendencji mogących doprowadzić do zawieszenia współpracy. Relacje na poziomie władz lokalnych jednoznacznie, co podkreślono w Sofii, uznawane są za formę dyplomacji publicznej, która opiera się na wymianie międzyludzkiej.

Tabela 2
Władze lokalne w komunikatach 16+1 (2013–2018)

Rok	Miejsce	Współpraca na szczeblu lokalnym
2013	Bukareszt	<ul style="list-style-type: none"> – Współpraca na szczeblu lokalnym będzie wspierana jako jeden z ważnych filarów kooperacji Chin i Europy Środkowo-Wschodniej; utworzenie Stowarzyszenia Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej na zasadzie dobrowolności; – Spotkania władz lokalnych formatu 16+1 będą odbywać się raz na dwa lata; – Drugie spotkanie liderów władz lokalnych odbędzie się w sierpniu 2014 roku w Pradze (Republika Czeska).
2014	Belgrad	<ul style="list-style-type: none"> – Państwa formatu 16+1 będą aktywnie wspierać władze lokalne i ich udział w wymianie i współpracy; aktywność władz lokalnych w formacie 16+1 jest istotna dla działania Chińskiego Forum Inwestycyjnego; – Trzecie spotkanie liderów władz lokalnych odbędzie się chińskiej prowincji Hebei w 2016 roku.
2015	Suzhou	<ul style="list-style-type: none"> – Drugie spotkanie robocze Stowarzyszenia Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej odbędzie się w chińskiej prowincji Hebei w 2016 roku; – Wszystkie państwa formatu 16+1 zachęcają do współpracy przedstawicieli władz lokalnych, prezydentów i gubernatorów miast.
2016	Ryga	<ul style="list-style-type: none"> – Trzecie spotkanie robocze Stowarzyszenia Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej odbędzie się w Bułgarii w 2017 roku; – Czwarte spotkanie liderów władz lokalnych odbędzie się w Bułgarii w 2018 roku; – Państwa członkowskie formatu 16+1 zachęcają i wspierają wymianę oraz współpracę między burmistrzami i prezydentami miast; – Chiny i państwa Europy Środkowo-Wschodniej zachęcają do współpracy na poziomie lokalnym poprzez zawieranie umów partnerskich między miastami i regionami.
2017	Budapeszt	<ul style="list-style-type: none"> – Państwa formatu 16+1 wyznaczają rok 2018 jako rok współpracy między samorządami i przedsiębiorstwami lokalnymi; wspierają zawieranie umów partnerskich między miastami, prowincjami i regionami, a także zachęcają do wzajemnych delegacji przedstawicieli władz lokalnych; – Państwa członkowskie popierają wysiłki Republiki Czeskiej i władz prowincji Hebei na rzecz Stowarzyszenia Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej; – Czwarte spotkanie liderów władz lokalnych odbędzie się w bułgarskim mieście Płowdiw w 2018 roku; – Czwarte spotkanie robocze Stowarzyszenia Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej odbędzie się w 2018 roku; – Serbia będzie gospodarzem trzeciego Forum Burmistrzów i Prezydentów stolic państw formatu 16+1; – Rządy lokalne oraz firmy z Chin i Europy Środkowo-Wschodniej są zachęcane do organizacji i uczestnictwa w organizowanych przez siebie konferencjach i wystawach.
2018	Sofia	<ul style="list-style-type: none"> – Władze lokalne są zachęcane do rozwoju platform współpracy w dziedzinie turystyki poprzez usprawnianie procedur i połączeń, aby ułatwić wymianę kulturową i międzyludzką; – Państwa formatu 16+1 wspierają Stowarzyszenie Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej w rozwoju komunikacji i promocji wzajemnego zrozumienia na poziomie lokalnym oraz pogłębianiu współpracy regionalnej; – Czwarte spotkanie liderów władz lokalnych odbędzie się w Bułgarii w 2018 roku; – Szóste robocze spotkanie Stowarzyszenia Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej odbędzie się w 2019 roku; – Czwarte forum burmistrzów i prezydentów stolic państw formatu 16+1 odbędzie się w albańskim mieście Tirana; – Trzecie forum burmistrzów i prezydentów miast państw formatu 16+1 odbędzie się w Chinach w 2019 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie kolejno publikowanych komunikatów po szczytach 16+1.

Współpraca na poziomie lokalnym to znana forma kontaktów międzynarodowych. Działalność w obszarze porozumień o miastach partnerskich Chiny rozpoczęły w 1973 roku. Do dziś 2532 takie umowy ze 136 państwami posiada 31 chińskich prowincji, regionów autonomicznych i gmin (oprócz Tajwanu, Hongkongu i Makau). Do stycznia 2018 roku, czyli w ciągu 38 lat, Chiny i państwa środkowoeuropejskie podpisały 164 umowy o miastach partnerskich (łącznie z podobnymi porozumieniami pomiędzy województwami i prowincjami). W tej sytuacji państwa formatu 16+1 posiadają tylko 18% wszystkich umów z miastami partnerskimi, jakie Chiny zawarły z Europą. Dominacja miast Europy Zachodniej jest bardzo widoczna. Z jednej strony nie powinno to dziwić, gdyż posiadały one możliwości współpracy z partnerami chińskimi dużo wcześniej niż „nowi” członkowie Unii Europejskiej. Z drugiej zaś strony należy wskazać, że powinien to być sygnał dla władz lokalnych Europy Środkowo-Wschodniej w kierunku pogłębienia i intensyfikacji współpracy z Chinami na poziomie lokalnym.

Mimo tego, że w ciągu ostatnich 38 lat można zauważyć wyraźną tendencję wzrostową, biorąc pod uwagę liczbę umów o miastach partnerskich podpisywanych każdego roku pomiędzy Chinami i państwami EŚW, można jednak zaobserwować również okres stagnacji. Bez wątpienia szczytowy moment to rok 2016, kiedy zawarto aż 22 umowy partnerskie.

Tabela 3
Umowy o miastach partnerskich zawarte między Chinami i państwami EŚW do 2017 roku

Państwo	Prowincje	Miasta	Suma
Albania		2	2
Bośnia i Hercegowina		1	1
Bułgaria	1	10	11
Chorwacja		4	4
Czarnogóra		3	3
Litwa		4	4
Łotwa		4	4
Macedonia		1	1
Polska	13	23	36
Republika Czeska	9	4	12
Rumunia	18	15	33
Serbia	2	4	6
Słowacja	1	3	4
Słowenia		4	4
Węgry	19	19	38
EŚW	63	101	164
Europa	261	643	904
Świat	650	1 882	2 532

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej <http://en.cpaffc.org.cn/> [dostęp 15.10.2018].

3. Targi inwestycyjne i handlowe Chiny–Europa Środkowo-Wschodnia w Ningbo

W relacjach na poziomie lokalnym należy wskazać, że niezwykle aktywną postawę przyjęło tu miasto Ningbo, odpowiedzialne za organizację targów 16+1 (China–CEEC Investment and Trade Expo). Pierwsze targi inwestycyjne i handlowe Chin i krajów Europy Środkowej

i Wschodniej (Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, China–CEEC) były ważną częścią wytycznych z Belgradu dotyczących współpracy w ramach formatu 16+1. Z tego punktu widzenia władze Ningbo łączą koncepcję Pasa i Szlaku z własną aktywnością w ramach formatu 16+1. W raportach z prac rządu tego miasta format 16+1 oraz projekty pilotażowe plasują się jako część inicjatywy Pasa i Szlaku (zob. Tabela 4).

Tabela 4
Kontekst inicjatywy Pasa i Szlaku w referatach miejskich Ningbo (2013–2018)

Rok/Liczba słów kluczy „pas i szlak”	Kontekst inicjatywy Pasa i Szlaku
2015/5	<ul style="list-style-type: none"> – Aktywne włączenie i służenie narodowej koncepcji Pasa i Szlaku; – Stała partycypacja w Pasie i Szlaku; – Sworzeń w Pasie i Szlaku, „oko smocze w smoczej głowie” pasa gospodarczego rzeki Jangcy; – Współpraca z miastami na Pasie i Szlaku.
2016/3	<ul style="list-style-type: none"> – Aktywny udział w koncepcji Pasa i Szlaku; – Ważne miasto dla rozwoju Pasa i Szlaku; – Szersze włączenie się w koncepcję Pasa i Szlaku, stworzenie ważnego korytarza.
2017/3	<ul style="list-style-type: none"> – „Oko smocze w smoczej głowie” pasa gospodarczego rzeki Jangcy; – Współpraca handlowa w ramach Pasa i Szlaku.
2018/4	<ul style="list-style-type: none"> – Tworzenie pilotażowej strefy wolnego handlu Pasa i Szlaku zgodnie w wytycznymi ze szczytu 16+1 w Budapeszcie; – Ważne miasto współpracy handlowej z Europą, USA oraz rynkami wschodzącymi w ramach Pasa i Szlaku; – Współpraca edukacyjna z państwami Pasa i Szlaku; – Pas i Szlak jako największa szansa dla rozwoju miasta.

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów z prac rządu miasta Ningbo (2015–2018).

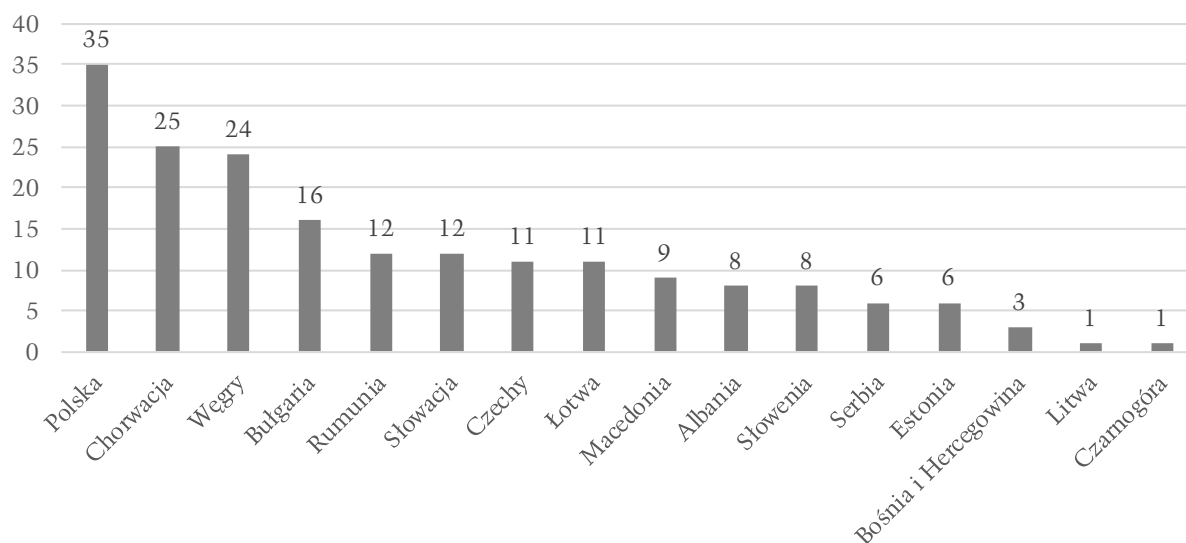
Pierwsza wystawa poświęcona handlowi i inwestycjom miała miejsce w dniach 8–12 czerwca 2015 roku w Ningbo z okazji 14. edycji China International Consumer Goods Fair. Polska, jako jedno z największych państw formatu, otrzymała tytuł gościa honorowego. Głównym gospodarzem China–CEEC Expo było Ministerstwo Handlu Chińskiej Republiki Ludowej i władze prowincji Zhejiang, natomiast za organizację były odpowiedzialne biura i departamenty Ministerstwa Handlu ChRL, władze Ningbo i Departament Handlu prowincji Zhejiang. Program składał się z sympozjów inwestycyjnych, targów handlowych oraz konferencji, będących forum wymiany kulturowej. W ramach sympozjów przeprowadzono debatę dotyczącą współpracy inwestycyjnej, a także seminarium dla Izb Handlowych członków formatu 16+1. Wydarzenia te miały na celu promocję współpracy z zakresu inwestycji przemysłowych, m.in. za pośrednictwem parków przemysłowych.

W ramach targów odbyło się również drugie forum Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej, a także druga edycja forum poświęconego współpracy z zakresu edukacji. Z racji tego, że wymiana kulturowa jest istotnym elementem współpracy, zorganizowano też wystawę fotografii, a ponadto promowano rozwój turystyki.

Polskiej delegacji przewodniczył podsekretarz stanu w Ministerstwie Gospodarki Andrzej Dycha, któremu towarzyszyli przedstawiciele Bydgoszczy, miasta partnerskiego Ningbo. W grupie z Polski znalazł się również wiceprezydent tego miasta Łukasz Niedźwiecki i przedstawiciele władz regionalnych Polski Wschodniej, prezydent Białegostoku Tadeusz Truskolaski oraz Maciej Żywno, wicemarszałek województwa podlaskiego. Oprócz tego byli tam obecni delegaci Polskiej Organizacji Turystycznej i Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. Delega-

ciem przylatującym do Ningbo towarzyszyli też: ambasador RP w Chinach Tadeusz Chomicki, konsul generalny RP w Szanghaju Piotr Nowotniak, szef Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Konsulatu Generalnego RP w Szanghaju Andrzej Pieczonka oraz Andrzej Juchniewicz z szanghajskiego Biura Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych.

W pierwszej edycji targów do największych wystawców należały: Polska, Chorwacja, Węgry i Bułgaria (zob. Wykres 1).



Wykres 1. Państwa wystawcy na targach w Ningbo (2015 rok)

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceceexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

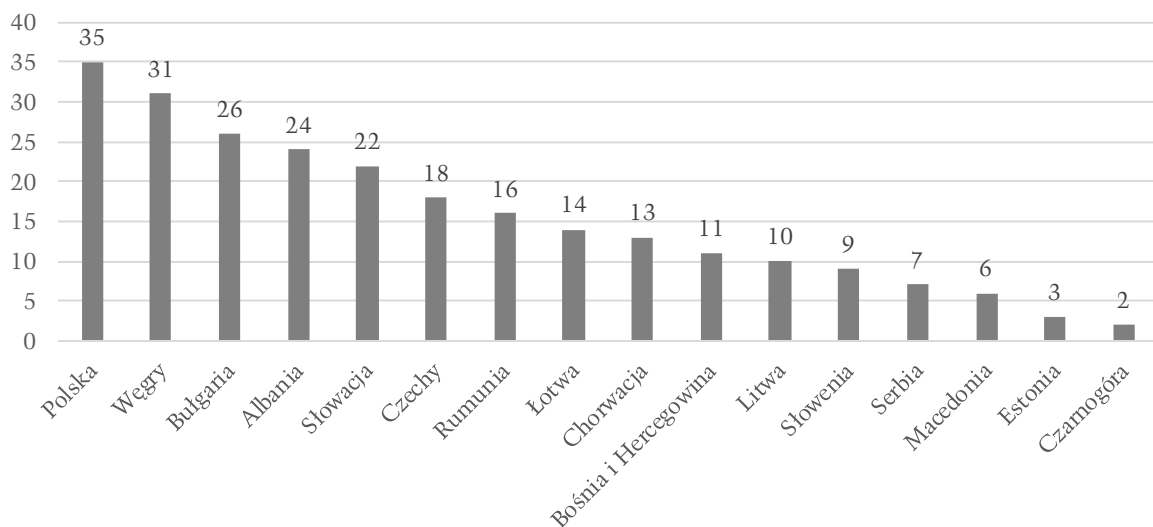
Kolejne targi odbyły się w dniach 9–12 czerwca 2016 roku. Podczas ich trwania przeprowadzono trzecie seminarium poświęcone współpracy izb handlowych z Chin i EŚW. Oprócz wystawy produktów z państw formatu 16+1, w Międzynarodowym Centrum Kongresowo-Wystawienniczym zorganizowano liczne spotkania przedstawicieli transgranicznych firm e-commerce i innych wystawców.

Organizatorzy części konferencyjnej przygotowali dla uczestników trzecie spotkanie poświęcone promocji agencji inwestycyjnych oraz mechanizmów kontaktu, trzecie Forum Gubernatorów Prowincji Chińskiej Republiki Ludowej oraz Przedstawicieli Regionów Europy Środkowo-Wschodniej, na którym omawiano takie zagadnienia, jak nadzór jakości, inspekcje i kwarantanna, a także szczyt dla biznesmenów formatu 16+1.

Wymiany kulturowej dotyczyły: trzecie forum współpracy z zakresu turystyki, pokaz filmów z państw Europy Środkowo-Wschodniej, wystawa sztuki dziecięcej, a także młodzieżowy obóz piłkarski Chiny–Chorwacja. Podobnie jak rok wcześniej, do największych wystawców należały: Polska, Węgry, Bułgaria, a na czwartym miejscu uplasowała się Albania (zob. Wykres 2).

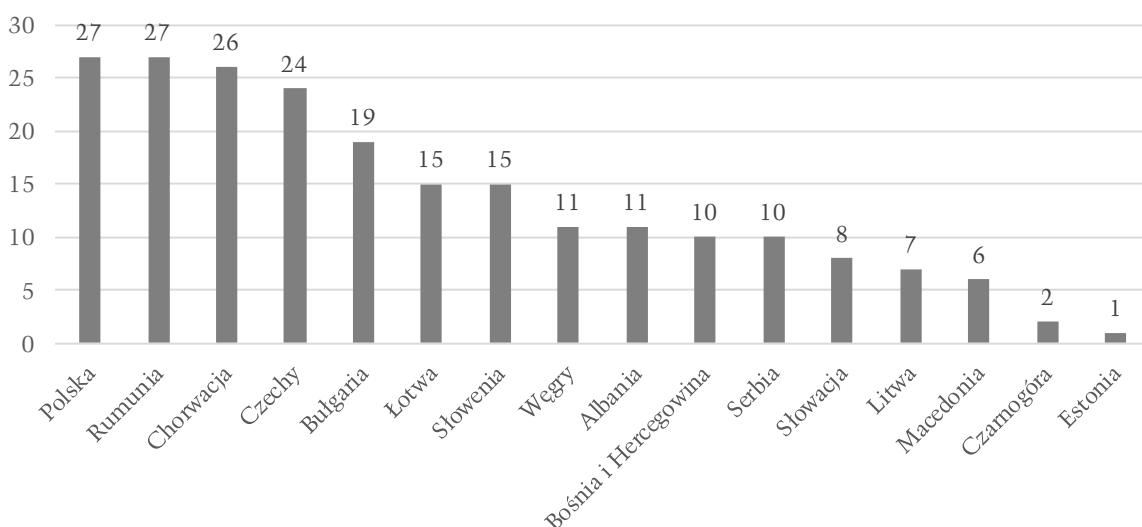
Trzecie targi China–CEEC odbywały się od 6 do 12 czerwca 2017 roku. W tym samym czasie miało miejsce 19. Sympozjum Inwestycyjno-Handlowe Chin Zhejiang oraz 16. Międzynarodowe Targi Konsumenckie w Chinach. Targi China–CEEC zostały zorganizowane w ramach średnioterminowego planu współpracy Chin z państwami Europy Środkowo-Wschodniej, a tematem przewodnim była współpraca na zasadach *win-win*, czyli obopólnej korzyści dla wszystkich członków formatu. Ponadto podkreślano kluczową rolę targów we wdrażaniu postanowień zawartych w chińskiej inicjatywie Pasa i Szlaku. Podobnie jak rok wcześniej, odbyło się sympozjum poświęcone

inwestycjom i współpracy przedsiębiorców oraz seminarium dla izb handlowych. Przeprowadzono również ceremonię podpisania programu współpracy między państwami formatu 16+1 i prowincją Zhejiang. Według członka komitetu organizacyjnego Zhang Wenhu, na wystawie zaprezentowano ponad 3 tys. różnych produktów, czyli o 80% więcej niż w roku poprzednim. Duży nacisk został położony na produkty spożywcze, zwłaszcza owoce, warzywa i mięso. Podobnie jak w 2016 roku, zorganizowano kolejne edycje spotkań poświęconych współpracy z zakresu turystyki, wymiany kulturowej i edukacji. W odniesieniu do państw wystawców w pierwszej czwórce należy wskazać: Polskę, Rumunię, Chorwację i Czechy (zob. Wykres 3). W przypadku Polski należy odnotować spadek zainteresowania imprezą, gdyż w porównaniu z poprzednimi latami spadła liczba wystawców.



Wykres 2. Państwa wystawcy na targach w Ningbo (2016 rok)

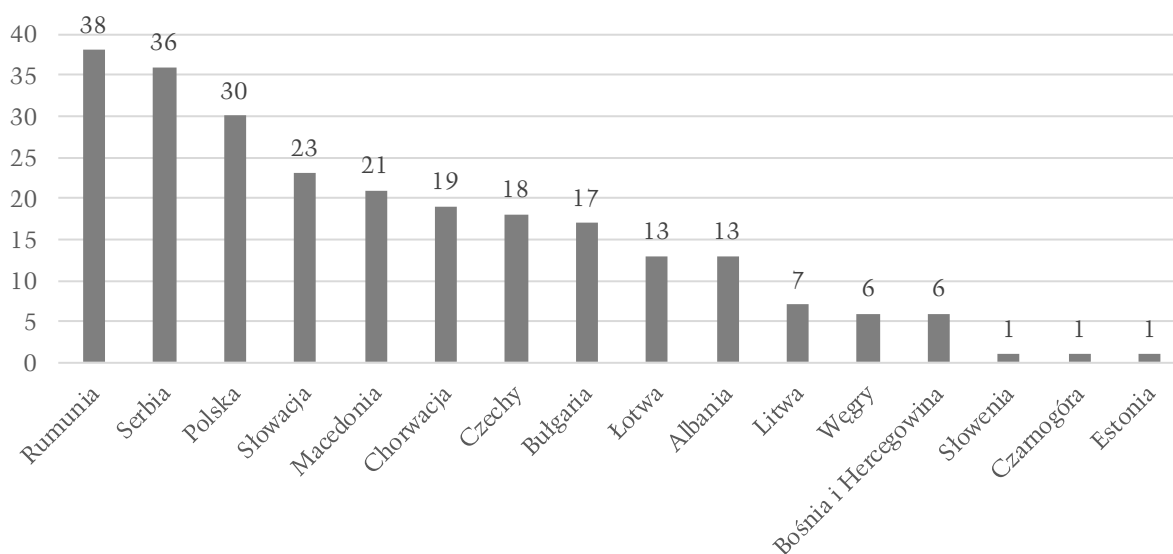
Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceceexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].



Wykres 3. Państwa wystawcy na targach w Ningbo (2017 rok)

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceceexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

Ostatnia edycja China–CEEC Investment and Trade Expo została zorganizowana w dniach 7–10 czerwca 2018 roku, a tytuł gościa honorowego otrzymała wówczas Łotwa. W czwartej edycji targów wzięło udział ponad 30 tys. przedsiębiorców i przedstawicieli rządów 16 państw z Europy Środkowo-Wschodniej. Handel między Ningbo i państwami EŚW wzrósł o 26,8% i w 2017 roku wyniósł 3,13 mld USD. Zastępca dyrektora Komisji Handlu Ningbo Gang Yong poinformował również, że eksport chińskiego miasta do EŚW wzrósł o 21,6%, a import o 78,4% w porównaniu do roku ubiegłego. W tej sytuacji należy uznać, że miasto portowe Ningbo pozycjonuje się jak hub produktów z Europy Środkowo-Wschodniej. Do pierwszej czwórki wystawców zaliczono: Rumunię, Serbię, Polskę oraz Słowację (zob. Wykres 4).

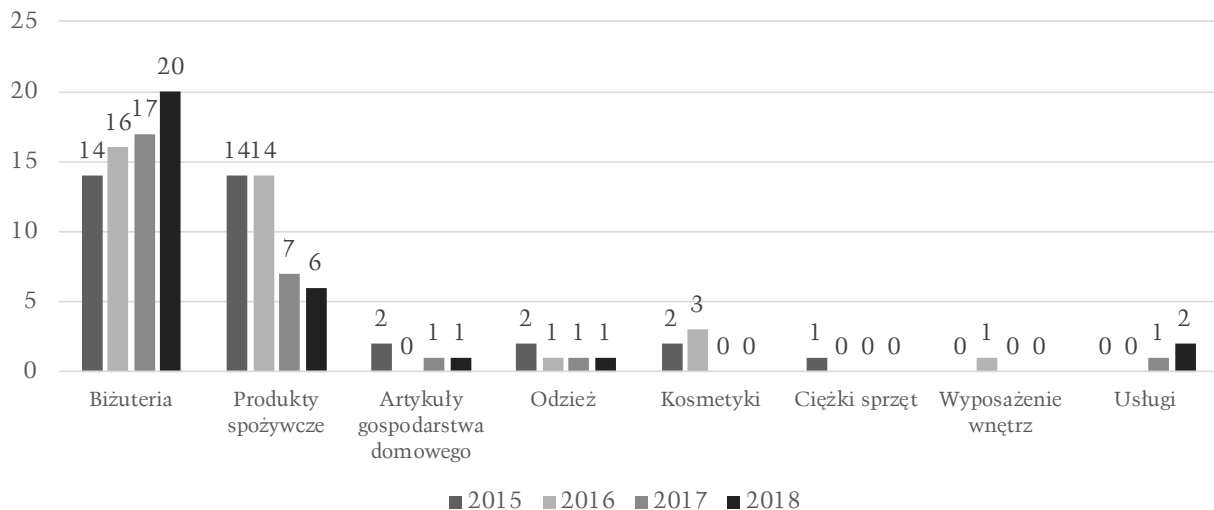


Wykres 4. Państwa wystawcy na targach w Ningbo (2018 rok)

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

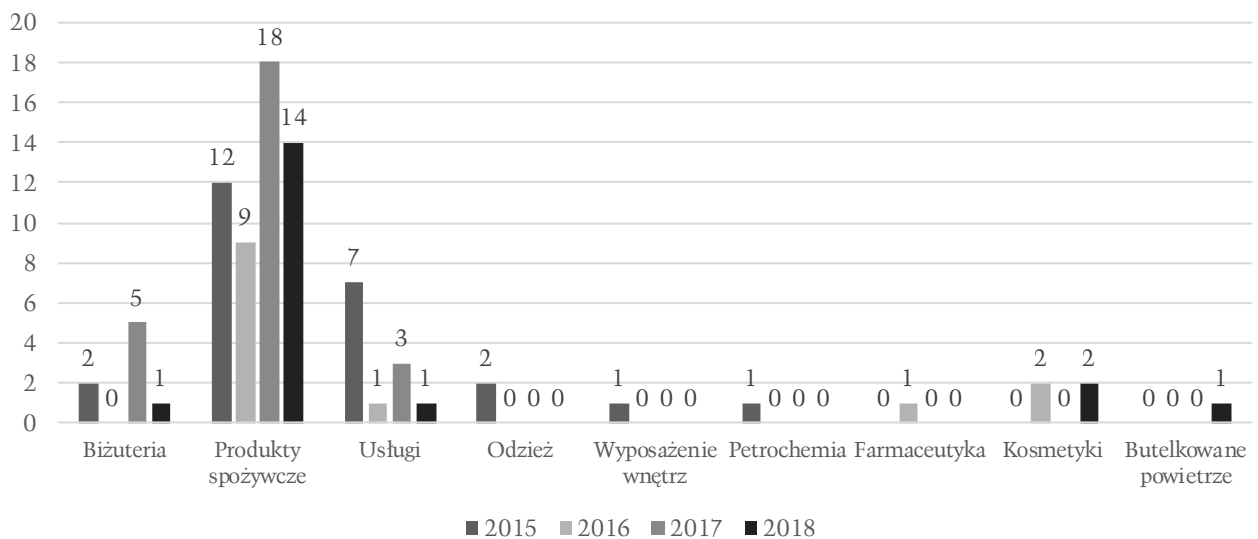
Z perspektywy polskich przedsiębiorców w ciągu ostatnich czterech lat targi w Ningbo były zdominowane przez branżę jubilerską. Swoje wyroby prezentowały m.in. takie firmy, jak: Bursztynowa Galeria Adam Kaleński, Arsen Amber S.C., Amberlique czy Ambermoda Mariusz Gliwiński. Bez wątpienia największą popularnością w Chinach cieszy się biżuteria z bursztynem. Drugą najliczniejszą kategorią są produkty spożywcze, gdzie rodzaj artykułów jest niezwykle zróżnicowany. Do najważniejszych z nich można zaliczyć owoce i ich przetwory (G.P.O. Polskie Sady Sp. z o.o.), wysokiej jakości słodczy (DOTI S.J. MDC Mroczkowski), mleko w proszku (SM Mlekovita), a także alkohol (Happy Horse International Co., Ltd).

Przedsiębiorstwa z Chorwacji, które biorą udział w targach w Ningbo, przede wszystkim reprezentują branżę spożywczą. Takie firmy, jak FRANCK czy Mediteranico są odpowiedzialne za sprzedaż kawy, herbaty, słodczy i przetworów owocowych, głównie dżemów. Z kolei Poljopromet i Zlatan Otok promują w Chinach chorwackie wino. Oprócz firm spożywczych, w targi zaangażowane są podmioty oferujące usługi turystyczne, np. CEEC Commerce and Travel Center ASIA Ltd, a także nieliczne przedsiębiorstwa z branży kosmetyków, jak Poliderma. Mając na uwadze problem z zanieczyszczeniem powietrza w Chinach, jedna z chorwackich firm oferuje nawet butelkowane powietrze – Air Breath (AIR RIO).



Wykres 5. Przedsiębiorstwa z Polski biorące udział w targach w Ningbo (2015–2018)

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceceexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

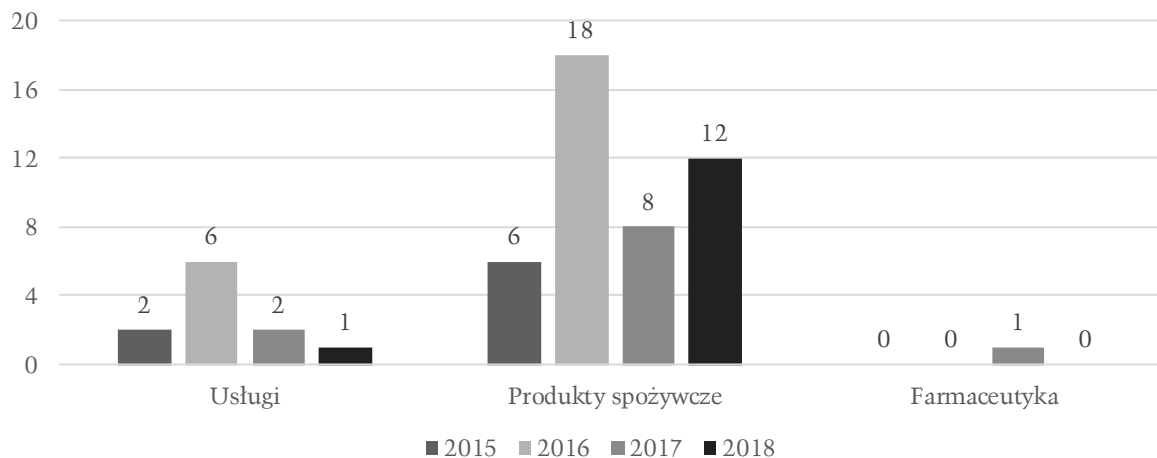


Wykres 6. Przedsiębiorstwa z Chorwacji biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceceexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

Szczytowym momentem dla albańskich przedsiębiorców był rok 2016, ponieważ w targach wzięły wówczas udział aż 24 firmy z tego kraju. Podobnie jak w przypadku Chorwacji, również Albania specjalizuje się w branży produktów spożywczych. Wśród towarów z tego państwa możemy zobaczyć takie produkty, jak: miód (Kozeli Honey), mleko (AGROAL – International), soki owocowe (DEAB), oliwę z oliwek (3 Miqte Olive Oil), wino (Çobo Winery, Lundra Wine). Sektor usług reprezentowany jest przez firmy turystyczne, których celem jest promocja Albanii jako punktu docelowego dla chińskich turystów. Dlatego też Event Market shpk czy Agjencia Kombëtare e Turizmit zajmują się promocją zabytków turystycznych, natomiast Agency for Business Consultant oraz Event Market Ltd mają za zadanie ułatwienie

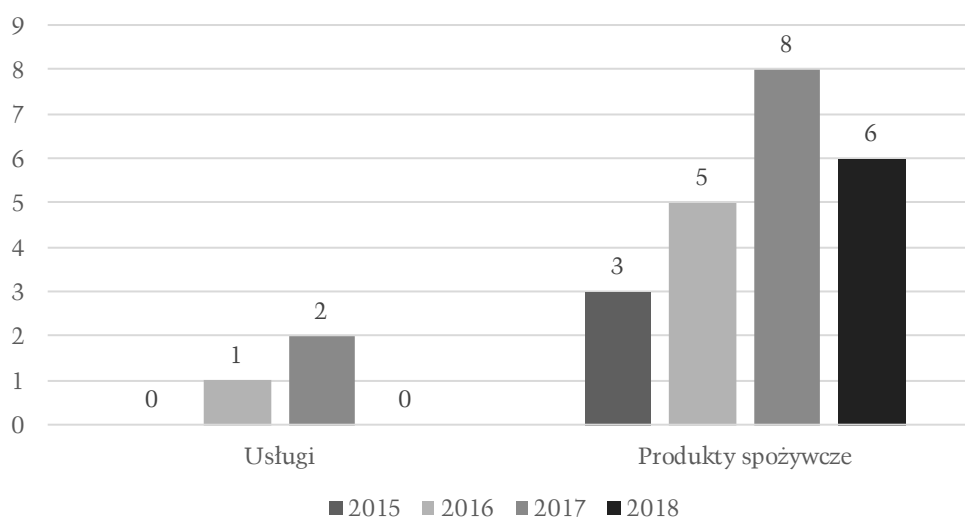
prowadzenia transakcji między chińskimi i albańskimi przedsiębiorstwami. Jedyną albańską firmą farmaceutyczną, która pojawiła się na targach w 2017 roku była Albfrut 2005, zajmująca się sprzedażą ziół leczniczych.



Wykres 7. Przedsiębiorstwa z Albanii biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

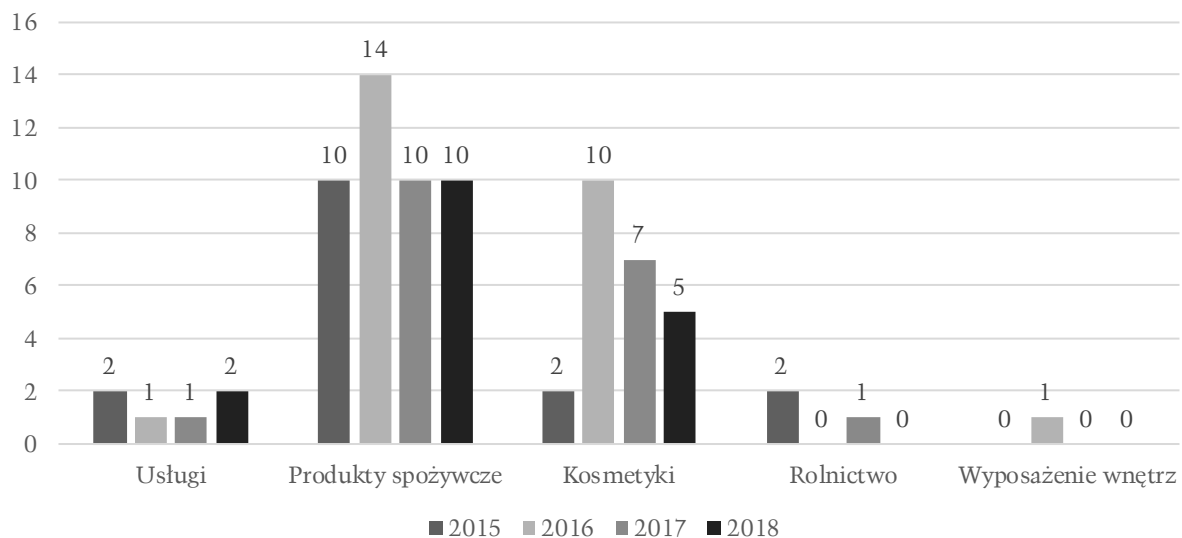
Liczba wystawców z Bośni i Hercegowiny należy do jednych z najniższych, biorąc pod uwagę wszystkie państwa EŚW. W roku 2017 mieliśmy do czynienia z najliczniejszą reprezentacją z tego państwa, wynoszącą zaledwie 10 firm z dwóch sektorów. Do branży usług można zaliczyć tu Nobel Orient d.o.o. oraz Foreign Trade Chamber of Bosnia and Herzegovina, zajmujące się handlem międzynarodowym. Wśród przedsiębiorców z branży spożywczej znaleźli się głównie producenci win (Podrumi Andrija, Vinogradi Nuić, Vinarija Čitluk), owoców oraz warzyw i ich przetworów (Sweety).



Wykres 8. Przedsiębiorstwa z Bośni i Hercegowiny biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

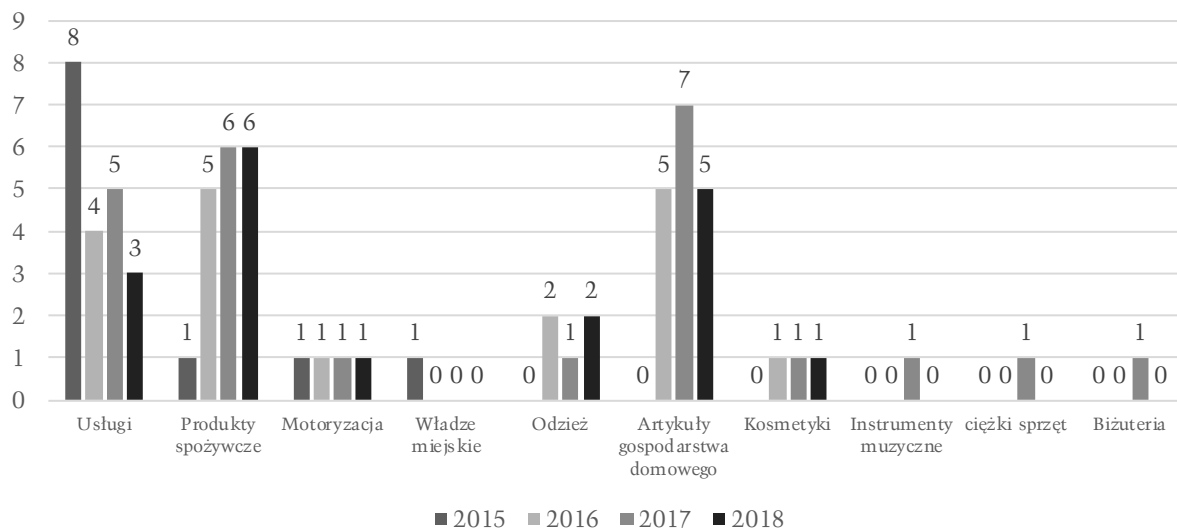
W targach zorganizowanych w 2016 roku wzięło udział aż 26 bułgarskich przedsiębiorstw, a branża spożywcza i kosmetyczna zdominowała pozostałe, takie jak usługi, rolnictwo czy wyposażenie wnętrz. Spośród firm spożywczych należy zwrócić szczególną uwagę na promotorów wina, z którego słynie to państwo (Katarzyna Vineyards, Lvk Winery Brestovitsa, Wine Cellar Pulden Plc, Betterhalf 1968 Ltd). Oprócz nich znaleźli się też producenci soków organicznych (Aroniada – Agro Ltd), przetworów mlecznych (Bor Chvor Ltd), miodu (Ram Commerce Ltd), pieczywa i ciastek (Sweet way Ltd). Przez ostatnie cztery lata to bułgarskie kosmetyki były prężnie promowane w Chinach, zwłaszcza przez takie firmy, jak Rose Valley Tour, Mase Production Ltd, Bulgarian Rose Queen Ltd, Kokona – Tanya Kalakunova Et, Ikarov Ltd, Baam Beauty Ltd, w większości specjalizujące się w wysokiej jakości kosmetykach organicznych.



Wykres 9. Przedsiębiorstwa z Bułgarii biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceceexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

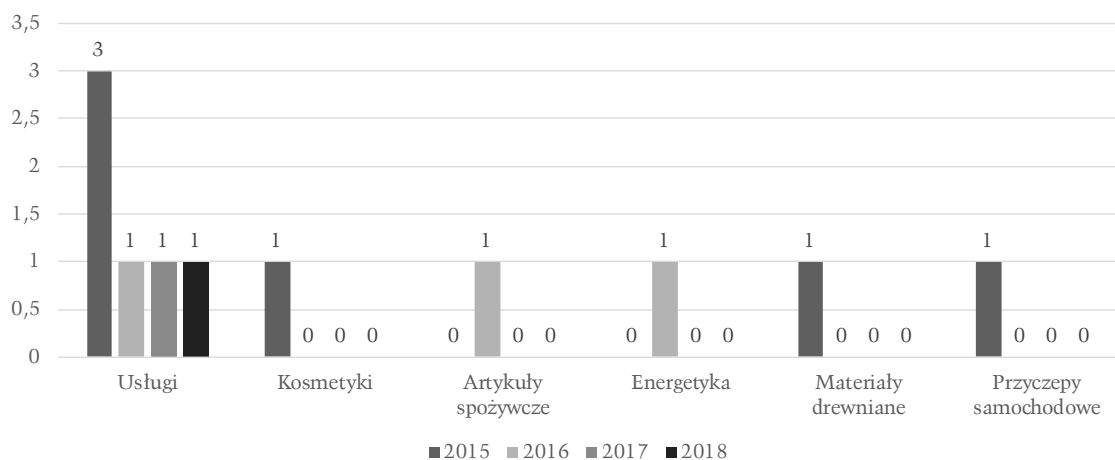
Czechy przedstawiły jedną z najbardziej zróżnicowanych ofert na targach w Ningbo w 2017 roku, jednak produkty spożywcze odegrały dominującą rolę, jeśli weźmiemy pod uwagę wszystkie targi, które odbyły się do tej pory. Do głównych czeskich towarów eksportowych z tej branży można zaliczyć: wino, piwo i miód pitny (BlueTouch, Pivovary Lobkowicz Group), słodycze, soki, pieczywo (CEE Investment & Trade Limited, Pivovar Nymburk, Rajzl Export Import, Molatrade). Na uwagę zasługuje firma motoryzacyjna Škoda Auto. W tym sektorze Czechy pozostają bezkonkurencyjne. Należy założyć, że promocja samochodów marki Škoda odnosi skutek, gdyż przedstawiciele tej firmy byli obecni na wszystkich edycjach targów. Ze statystyk wynika również, że w 2015 roku czeska delegacja była zdominowana przez firmy z branży usług, wśród których znaleźli się przedstawiciele takich sektorów, jak turystyka (Czech Tourism), inwestycje (Czech Invest, Central Eastern Europe investment and trade), logistyka (Travel Service) oraz finanse (Home Credit China – Consumer Finance Company). Trzecią grupą wyróżniającą się na tle pozostałych branż są artykuły gospodarstwa domowego, przy czym główną rolę odgrywają tu różnego rodzaju przedmioty wykonane z kryształu, np. szklanki, kieliszki, żyrandole, rzeźby itp. (Moser a.s., Iris, Xin Yi, Eleonora Crystal 1834).



Wykres 10. Przedsiębiorstwa z Czech biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

W przypadku Estonii najwięcej firm wzięło udział w inauguracji pierwszej edycji targów w Ningbo, ale ich liczba systematycznie spadała, a w 2017 i 2018 roku obecna była tylko jedna firma – Estonia Enterprise, zajmująca się ogólną działalnością promocyjną produktów z tego kraju. Najprawdopodobniej jest to zabieg mający na celu ograniczenie do minimum kosztów związanych z uczestnictwem w targach – jedna firma przedstawia ofertę pozostałych przedsiębiorstw.

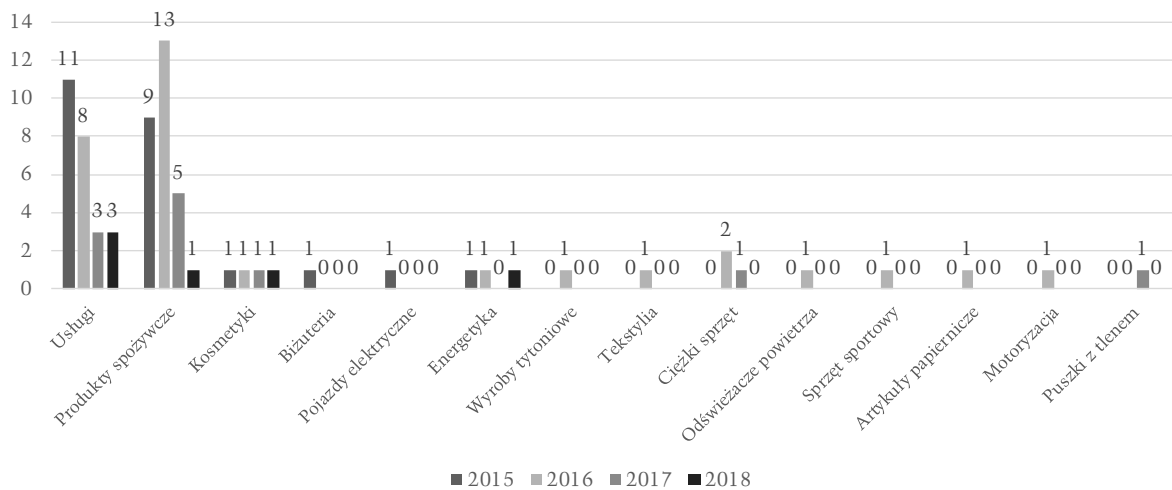


Wykres 11. Przedsiębiorstwa z Estonii biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

Najwięcej przedsiębiorców z Węgier było obecnych na drugiej edycji targów w 2016 roku. W skład delegacji węgierskiej wchodziło przedstawicieli aż 31 przedsiębiorstw, przy czym dominował sektor usług. Przeważały firmy zajmujące się promocją, wymianą handlową i finansami, np. Hungary–China Economic and Cultural Cooperation Corp., Hungary State Special

Debt Management Ltd, Shang Central International Trading Co., Ltd, a także sprzedają produktów spożywczych. Oprócz podstawowych artykułów żywnościowych, jak mięso, soki i napoje czy słodycze, na targach znalazły się wyroby firm specjalizujących się w produkcji wina (Wineyard Hungary, Egri Korona Borház, Alweiet Wine Trading Service Co., Ltd, Hungarian Wine Importer). Z każdą kolejną edycją targów zauważalny jest jednak zdecydowany spadek obecności na nich firm z Węgier. W 2018 roku przyjechało jedynie 6 firm, w wyniku czego państwo to zajęło piątą pozycję od końca pod względem liczby przedsiębiorstw biorących udział w targach. Podobnie jak w przypadku Chorwacji, jedna z węgierskich firm, Leisure Master Kft., przedstawiła ofertę puszek i kapsulek z tlenem, które ze względu na problem z zanieczyszczonym powietrzem w Chinach mogły stać się cennym towarem eksportowym. Rok później firma ta jednak nie wzięła już udziału w targach. Ponadto firma Gauswheel w 2015 roku zaprezentowała pojazd elektryczny do przemieszczania się pojedynczych osób. Nie jest wykluczone, że z uwagi na dużą popularność takich produktów oraz konkurencję produkt został wycofany z targów w Ningbo.



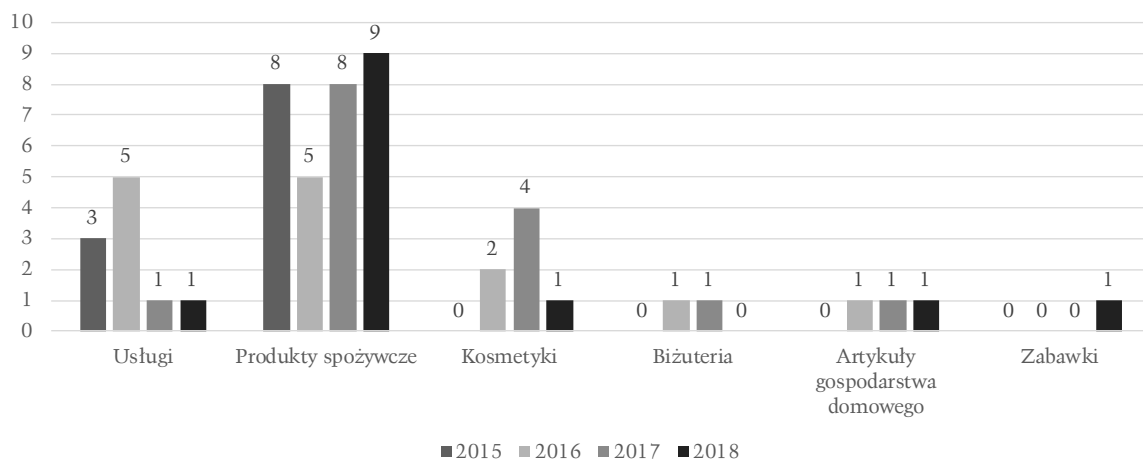
Wykres 12. Przedsiębiorstwa z Węgier biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

W latach 2015–2017 liczba przedsiębiorstw z Łotwy stopniowo rosła, ale ubiegłoroczne targi pokazały niewielki spadek. Każda edycja gromadziła najczęściej łotewskich firm zajmujących się produkcją artykułów spożywczych, wśród których można znaleźć herbatę (IK „55 mārītes”), przetwory mączne (Rigas Dzirnāvnieks JSC), owoce morza (Sft Seafood Trading Ltd), nasiona (Milzu! Ltd), słodycze (Laci Ltd), a ponadto różnego rodzaju alkohole (Ilgezem Ltd). Rok 2016 był przełomowy z perspektywy sektora usług, ponieważ na targach swoje stoiska otworzyły firmy specjalizujące się w imporcie i eksporcie, np. Sino Business Links Latvian czy Latvia–China International Centre Ltd. Z kolei rok później mieliśmy do czynienia ze wzrostem liczby przedsiębiorstw z branży kosmetyków, które zaprezentowały ofertę naturalnych środków pielęgnacyjnych, np. Biodinamika SIA, SIA Gartda, Cita Lieta SIA, SIA GMT.

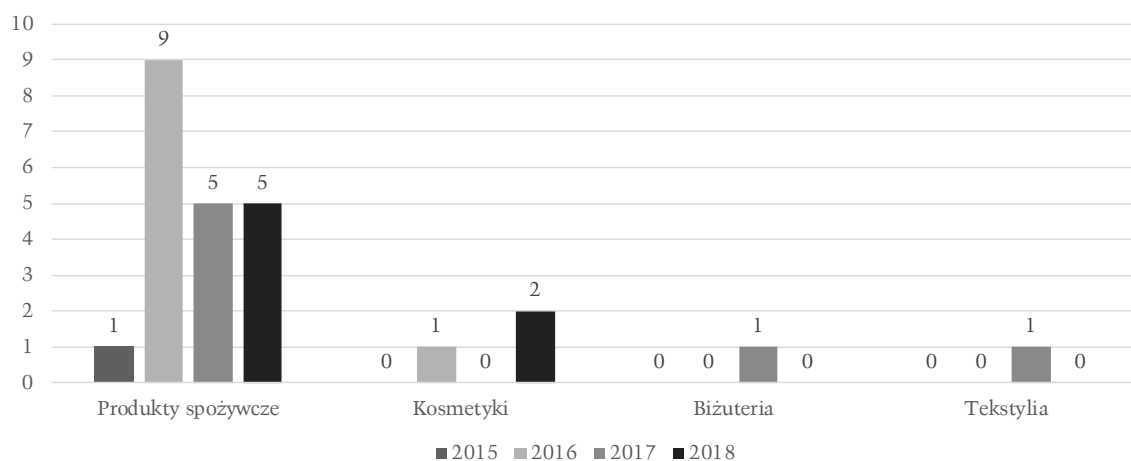
Rozpatrując aktywność firm z Litwy, pewne jest, że tylko przedsiębiorstwa z branży spożywczej konsekwentnie biorą udział we wszystkich edycjach targów w Ningbo. Szczytowa aktywność tego państwa przypada na rok 2016 i od tego momentu liczba przedsiębiorstw utrzymuje się na stałym, ale w porównaniu do innych państw EŚW bardzo niskim poziomie. Najbardziej

zróznicowany wachlarz litewskich produktów został zaprezentowany w 2017 roku, ponieważ oprócz producentów żywności pojawiła się firma zajmująca się biżuterią – Lithuanian Amber Experience Center oraz tekstyliami – Woolme Lithuania.



Wykres 13. Przedsiębiorstwa z Łotwy biorące udział w targach w Ningbo

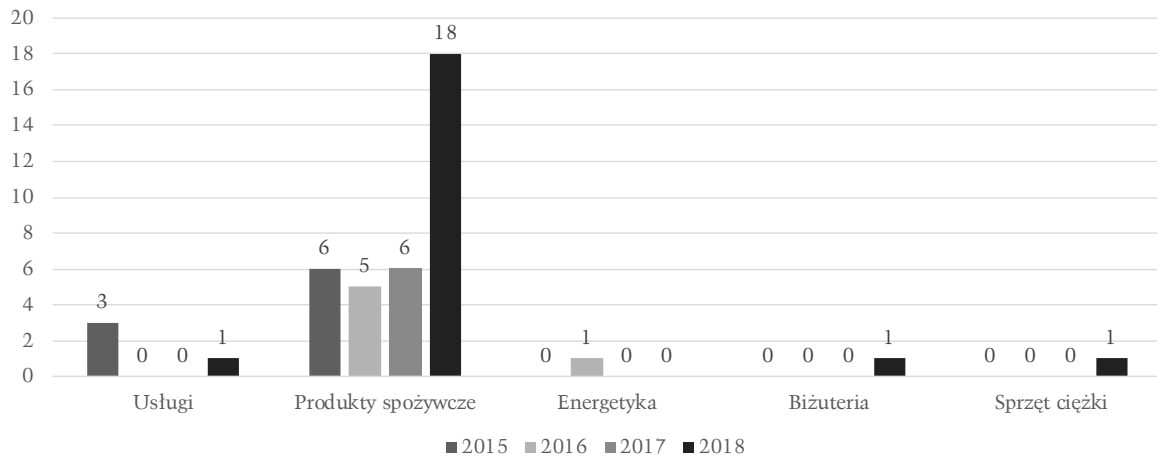
Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].



Wykres 14. Przedsiębiorstwa z Litwy biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

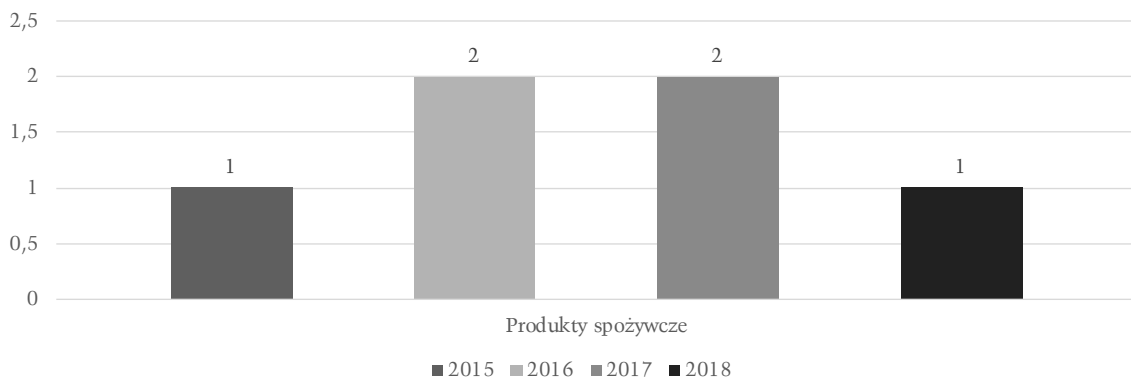
W przypadku Macedonii zauważalny jest ewidentny wzrost zaangażowania przedsiębiorców z tego państwa podczas ostatniej, czwartej edycji targów w Ningbo w 2018 roku. Do Chin przyjechali przedstawiciele 21 macedońskich firm, a co za tym idzie, delegacja z tego kraju była ponad dwa razy większa niż w latach poprzednich. Zdecydowana większość z nich specjalizuje się w produkcji artykułów spożywczych, głównie win (Lozar Veles, Dudin, Kamnik dooel, Shangking & Dalvina Limited, Popov Winery) i regionalnej żywności (Balkan Greel, Susam lami), ale pojawiły się też pojedyncze wyjątki z branży biżuterii (Talevi dooel), ciężkiego sprzętu – pompy przemysłowe (MZT pumps) i usług logistycznych (Merx).



Wykres 15. Przedsiębiorstwa z Macedonii biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

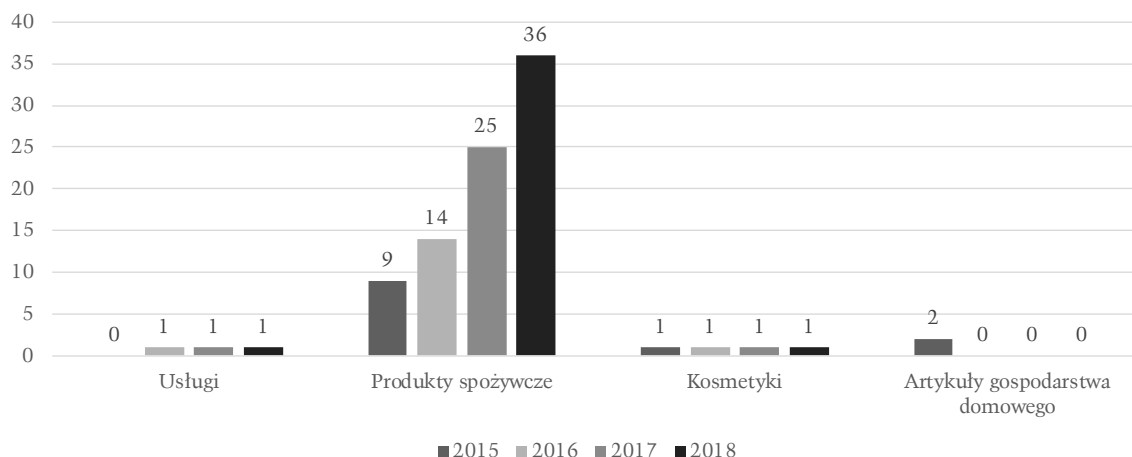
Czarnogóra pod względem liczby firm obecnych na chińskich targach zajmuje ostatnie miejsce z wyjątkiem trzeciej edycji z 2017 roku, ponieważ wtedy to Estonia miała o jedno przedsiębiorstwo mniej. Państwo to promuje wyłącznie produkty spożywcze, jednak biorąc pod uwagę silną konkurencję ze strony pozostałych członków formatu 16+1, liczba wystawców nie wydaje się wystarczająca, by przebić się do chińskich konsumentów. Podczas ubiegłorocznych targów swoją ofertę przedstawiła tylko firma Jul Plantaže, zajmująca się produkcją wina.



Wykres 16. Przedsiębiorstwa z Czarnogóry biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

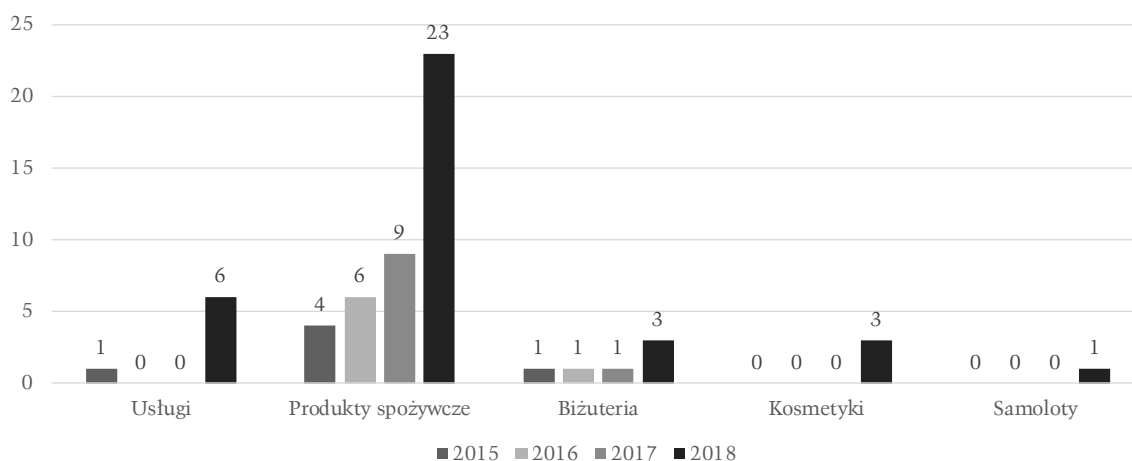
Rumunia jest dowodem na to, że targi w Ningbo stwarzają duże możliwości dla przedsiębiorców z EŚW, o czym świadczy systematyczny wzrost liczby przedsiębiorców z tego państwa promujących swoje towary w Chinach. W 2018 roku zajęła ona pierwsze miejsce pod względem liczby wystawców, pokonując takie państwa, jak Serbia i Polska, zajmujące odpowiednio drugie i trzecie miejsce (zob. Wykres 4). Zdecydowana większość firm (95%) zajmuje się produkcją artykułów spożywczych, ale podczas ostatniej wystawy w Ningbo były również obecne przedsiębiorstwa kosmetyczne – Farmec SA i logistyczne – S.C. Smooth Business to China S.R.L.



Wykres 17. Przedsiębiorstwa z Rumunii biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

W przypadku Serbii, podobnie jak w przypadku Rumunii, ostatnie targi w Chinach okazały się przełomowe pod względem frekwencji, co zapewniło temu państwu drugie miejsce. Oprócz licznej grupy producentów żywności (LAP 021., Ser Food) i wina (Organo Life, Heba), pojawiły się firmy inwestycyjne (Bkv Invest Group), turystyczne (Experience Serbia), kosmetyczne (Nevena all me cosmetic), jubilerskie (Champ), a także zaawansowane przedsiębiorstwo lotnicze (Aeroeast d.o.o.), budujące małe samoloty turystyczne.

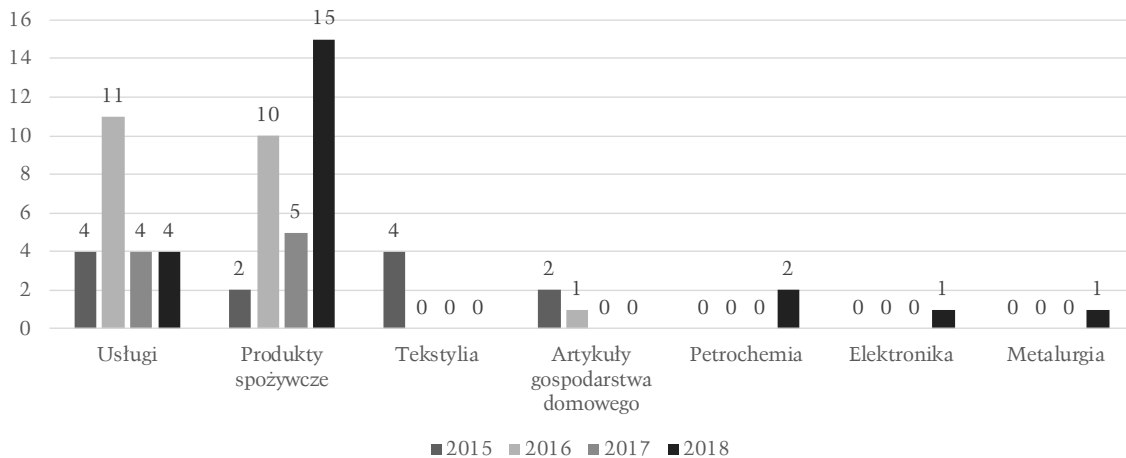


Wykres 18. Przedsiębiorstwa z Serbii biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

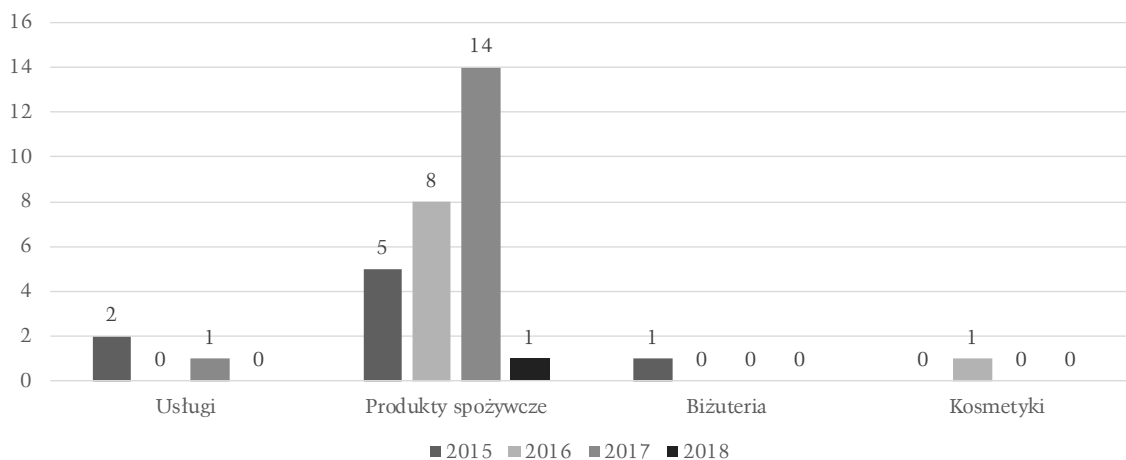
Zaangażowanie przedsiębiorstw ze Słowacji było największe w latach 2016 i 2018, przy czym największe zróżnicowanie było widoczne na ostatnich targach, po raz kolejny ze znaczącą dominacją firm zajmujących się produkcją artykułów spożywczych (RISO – R s.r.o., Maxsport s.r.o.) i alkohol (AS Trade Krupina spol. s.r.o., Tokaj&CO s.r.o., St. Nicolaus – trade a.s.). Na uwagę zasługują takie firmy, jak Rest3 s.r.o. oraz Investpetrol s.r.o., specjalizujące się

w dystrybucji olejów napędowych, ponieważ tylko nieliczne państwa posiadały przedstawicieli akurat z tej branży. Miejsce wystawowe na targach posiadała też firma K4FIN, produkująca elektronikę i oprogramowanie komputerowe, co świadczy o dużej determinacji w walce o klienta na tak trudnym rynku, jakim jest chiński rynek elektroniki, który przez ostatnich kilka lat niezwykle szybko się rozwija, a co za tym idzie, działa w warunkach silnej konkurencji. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku metalurgicznego przedsiębiorstwa IPEC Group.



Wykres 19. Przedsiębiorstwa ze Słowacji biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].



Wykres 20. Przedsiębiorstwa ze Słowenii biorące udział w targach w Ningbo

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej danych z http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/item-id/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].

Zainteresowanie słoweńskich firm targami w Chinach początkowo rosło – aż do 2017 roku, jednak zgodnie ze statystykami w 2018 roku doszło do załamania, ponieważ z 15 firm obecnych na trzeciej edycji tylko jedna – Hongxing BMS Ltd, zajmująca się sprzedażą produktów spożywczych, zdecydowała się na udział w ostatnich targach w Ningbo. Świadczy to o tym, że

mimo tego, iż chiński rynek jest bardzo duży, to jednak konkurencja wymaga od przedsiębiorców ciągłego zaangażowania w celu utrwalenia swojej marki. Państwa EŚW są zmuszone do konkurowania między sobą, zaś niektóre mniejsze firmy nie są w stanie sprostać finansowym warunkom takiej rywalizacji, zwłaszcza że większość państw promuje produkty o wysokiej jakości.

4. Działania prowincji Syczuan w relacjach z państwami Europy Środkowo-Wschodniej

Po ogłoszeniu w 2013 roku propozycji inicjatywy Pasa i Szlaku chińskie władze lokalne w różny sposób angażowały się w działania władz centralnych. Z analizy referatów gubernatorów prowincji Syczuan (2015–2018) wynika, że prowincja lokuje się jako aktywny podmiot w prowadzeniu polityki Pasa i Szlaku. Uważa się, że w dalszych działaniach międzynarodowych należy promować głównie dwa sektory: logistykę oraz branżę IT. Dlatego też chińskie władze lokalne w ostatnim roku skupiły się na działaniach w Japonii i Stanach Zjednoczonych. Gubernator Syczuanu Yi Li odbył blisko tygodniową wizytę w Japonii, spotykając się m.in. z byłym premierem tego kraju Yukiu Hatoyamą, politykiem Partii Demokratycznej. W relacjach ze Stanami Zjednoczonym najważniejszym wydarzeniem było forum gubernatorów zorganizowane w Chengdu w maju 2018 roku.

Zgodnie z planem przyjętym w 2015 roku władze prowincji Syczuan były odpowiedzialne za realizację 48 projektów logistycznych. Jeden z dystryktów Chengdu – Qingbaijiang odpowiadał za dwa międzynarodowe połączenia kolejowe: Syczuan–Europa i Syczuan–Europa+. Zgodnie z planem, z hubu logistycznego w Qingbaijiang w 2016 roku wysyłano jeden pociąg z towarami dziennie. Następnie liczba ta wzrosła do 1000 pociągów w 2017 roku, a w 2021 roku całkowita liczba pociągów wysyłanych do Europy ma osiągnąć poziom 3000 rocznie. Aby sprostać tym założeniom, władze dystryktu w 2015 roku przedstawiły rządowi w Pekinie plan budowy intermodalnego terminalu lądowego (Free Trade Dry Port), a także zaplanowały wizyty w Polsce, Niemczech i na Sri Lance. Natomiast w kwietniu 2017 roku koleje państwowe Chin, Białorusi, Niemiec, Kazachstanu, Mongolii, Polski i Rosji podpisały porozumienie w sprawie pogłębienia współpracy w ramach transportu kolejowego (Agreement on Deepening the Rail Freight Cooperation). Obejmuje ono terminale (*shuniu jiedian*, 枢纽节点) znajdujące się w takich miastach, jak: Łódź, Czengdu, Moskwa, Ałmaty i Istambuł, a także centra dystrybucyjne (*zhuanyun zhongxin*, 转运中心) w Hamburgu, Lionie, Budapeszcie, Teheranie i Hanoi. Oprócz tego porozumienie przewiduje współpracę oficjalnych przedstawicielstw (*daibiachu*, 代表处) działających w Londynie, Warszawie, Moskwie i Islamabadzie, a także połączenia kolejowe wewnętrzne z Szanghajem, Tianjinem, Shenzhen, Qingdao, jak również z 10 innymi portami na wschodnim wybrzeżu Chin. Trasa kolejowa Łódź–Czengdu stała się najważniejszym połączeniem prowincji Syczuan z Europą oraz trzema głównymi regionami ekonomicznymi: Deltą Rzeki Perłowej, Deltą Rzeki Jangcy i strefy ekonomicznej Hebei–Tiencin–Pekin.

Ponadto, razem z inicjatywą Pasa i Szlaku, uległ zmianie model transportu międzynarodowego prowincji Syczuan. Dla porównania, w 2016 roku eksport chińskich produktów linią kolejową Chengdu–Łódź wzrósł o 664,7%, a import o 287,8%. W tym samym czasie transport towarów drogą powietrzną wzrósł zaledwie o 60,2%, drogą morską o 43,4%, a lądową o 65,3%. W związku z rosnącą rolą transportu kolejowego eksport prowincji Syczuan do Europy wzrósł o 52,1%, a import o 118,9%. Biorąc pod uwagę powyższe dane należy uznać, że wzrost handlu z Europą jest porównywalny do tego z Azją.

Transport towarów linią kolejową Chiny–Europa z Chengdu przekroczył liczbę 1700 kontenerów, co stanowi około 1/3 całkowitej liczby wszystkich transportów z 35 miast w Chinach. Przez dwa lata z rządu (2016–2017) połączenie to znajdowało się na pierwszym miejscu pod względem ilości przetransportowanych towarów, ze wskaźnikiem obciążenia wynoszącym 70%. Dużą zaletą tej linii kolejowej jest krótki czas tranzytu. Podróż pociągu z dystryktu Qingbaijiang do Łodzi zajmuje tylko dziesięć dni. W perspektywie długoterminowej prowincja Syczuan ma odgrywać kluczową rolę w kształtowaniu rozwoju logistyki między Europą, Rosją, Chinami i państwami ASEAN dzięki międzynarodowemu kanałowi logistycznemu w kształcie „Y” („Y” *zixiang guoji wuliu tongdao*, „Y”字形国际物流通道). Poprawa wymiany handlowej między 14 głównymi miastami państw ASEAN i 13 metropoliami chińskimi (z uwzględnieniem Szanghaju, Shenzhen i Nanningu) ma zostać zrealizowana poprzez budowę pięciu regularnych połączeń kolejowych. Z uwagi na to, że Chengdu pełni główną rolę w chińskim transporcie kolejowym, to właśnie tam powstało centrum dozoru celnego dla transportu multimodalnego. Strefa przemysłowa Lingang ma pełnić funkcję strefy pilotażowej dla importu mięsa z Unii Europejskiej i wdrożyć nowatorski system nadzoru nad transportem kolejowym między Europą i Chinami. W tym celu planowane jest wprowadzenie pierwszego na świecie pojedynczego multimodalnego listu przewozowego w oparciu o międzynarodowy transport kolejowy i funkcje własności. Nie powinien zatem dziwić fakt, że największe firmy na świecie, takie jak Dell, TCL, Lenovo, Gree, Volvo, Volkswagen, Geely czy Philips, otworzyły swoje przedstawicielstwa w Chengdu.

W 2017 roku władze prowincji Syczuan prowadziły aktywną współpracę międzynarodową, utrzymując kontakty z Republiką Czeską (23%), Japonią (15%), Stanami Zjednoczonymi i Nepalem (14%), Kanadą (8%), Polską (7%) oraz Niemcami (6%). Z powyższych danych wynika, że państwa europejskie stanowią 36% całej aktywności międzynarodowej prowincji w 2017 roku. Świadczy to o tym, że to właśnie Europa jest głównym celem zewnętrznej aktywności Syczuanu, którego rząd odpowiada za kontakty z europejskimi władzami lokalnymi oraz centralnymi w ramach inicjatywy Pasa i Szlaku (zob. Diagram 1).

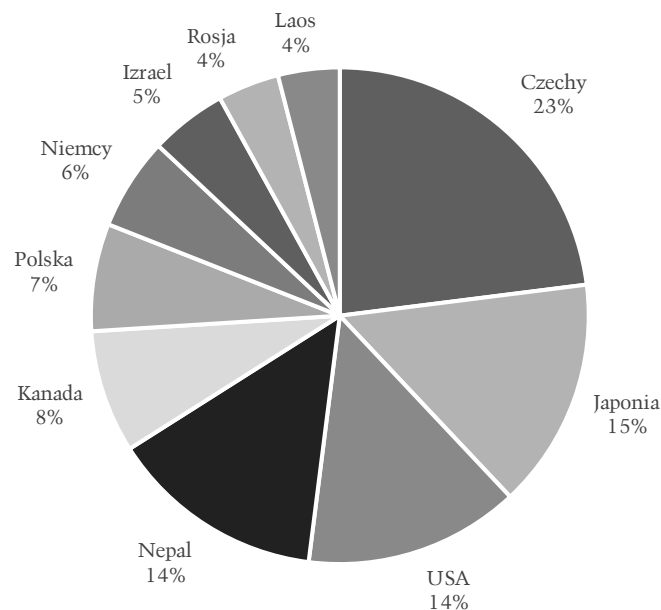


Diagram 1. Spotkania władz prowincji Syczuan na szczeblu międzynarodowym w 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej aktywności rządu prowincji Syczuan (spotkania, wizyty zagraniczne), <http://www.scwqb.gov.cn/xwzx/yw/wsyw/index.html> [dostęp 18.10.2018].

Oprócz omówionych działań warto również wspomnieć o współpracy z Azją Południowo-Wschodnią. Zgodnie z planem przygotowanym przez władze Syczuanu, prowincja ma wyznaczone cztery główne obszary współpracy, w skład których wchodzi Azja Południowo-Wschodnia (Kambodża i Wietnam), Azja Południowa (Indie), a także Stany Zjednoczone i Europa (Republika Czeska, Niemcy, Wielka Brytania).

W 2013 roku Syczuan został określony jako „centrum handlu międzynarodowego”, ponieważ zauważono korelację pomiędzy rozwojem strategii budowy nowych kontaktów z zewnętrzną działalnością władz lokalnych prowincji. Dwa lata później Wei Hong, pełniący w tym czasie funkcję gubernatora Syczuanu, przedstawił swoje plany odnośnie do modernizacji, urbanizacji i internacjonalizacji prowincji w celu utworzenia z Chengdu miasta globalnego. Wraz z rosnącymi interesami gospodarczymi gubernator ogłosił, że stolica Syczuanu stanie się „pojedynczym oknem” dla międzynarodowego handlu, co oznacza, że partnerzy zaangażowani w handel międzynarodowy i procesy logistyczne przedłożą ujednolicone zestawy dokumentów za pośrednictwem jednej platformy, dzięki czemu przestrzeganie przepisów i spełnienie odpowiednich norm oraz wymogów będzie łatwiejsze do realizacji. Yi Li, gubernator prowincji Syczuan, w 2016 roku ogłosił, że około tysiąca firm z Syczuanu prowadzi działalność w Azji Południowo-Wschodniej, Azji Południowej, Azji Środkowej i Europie Środkowo-Wschodniej. Z kolei w raporcie z 2017 roku do głównych partnerów prowincji, aktywnie udzielających się w parkach przemysłowych, zaliczono takie państwa, jak: Francja, Korea Południowa, Niemcy oraz Hongkong i Makau. Rok później na czele listy znajdowały się Włochy, a także Francja (zob. Tabela 5). W kontekście współpracy międzynarodowej warto podkreślić strukturę eksportu w odniesieniu do materiałów budowlanych. Uwagę zwracają takie surowce, jak magnez i stopy magnezu, szkło czy granit, których zanotowany wzrost eksportu sięga kilkunastu tysięcy procent w odniesieniu do lat 2016 i 2017 (szerzej zob. Tabela 6).

Tabela 5
Kontekst „Pasa i Szlaku” w raportach prac rządu prowincji Syczuan (2015–2018)

Rok/Liczba słów kluczy „pas i szlak”	Kontekst Pasa i Szlaku
2015/5	<ul style="list-style-type: none"> – Pas i Szlak jako okazja do budowy i wzmocnieniu pozycji Syczuanu; – Aktywny udział w programach rozwoju lokalnego; – Tworzenie międzynarodowych korytarzy handlowych.
2016/8	<ul style="list-style-type: none"> – Chwywanie okazji, jakie niesie za sobą inicjatywa Pasa i Szlaku; – Przejmowanie inicjatywy w regionalnych planach rozwoju, np. Planie działań 251; – Tworzenie biznesowych możliwości dla państwowych firm z Syczuanu.
2017/5	<ul style="list-style-type: none"> – Aktywny udział w Pasi i Szlaku oraz w planie rozwoju pasa ekonomicznego rzeki Jangcy; – Współpraca z Niemcami, Włochami i Koreą Południową (parki technologiczne); – Współpraca logistyczna, której celem jest wysyłanie minimum 1000 pociągów do Europy rocznie z dystryktu Qingbaijiang.
2018/8	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój przemysłu cywilno-wojskowego; – Rozwój handlu z państwami Pasa i Szlaku; – Promocja cargo kolejowego; – Współpraca z Niemcami, Francją oraz Włochami (parki technologiczne).

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów z prac rządowych gubernatorów prowincji Syczuan (2015–2018), <http://www.sc.gov.cn/10462/10464/10699/10700/index.shtml> [dostęp 18.10.2018].

Tabela 6
Ekspert materiałów budowlanych z prowincji Syczuan (10 000 RMB)

Produkty budowlane	2017	2016	Przyrost procentowy
Magnez i jego stopy	23 964	45	53 153,3
Szkło	3 917	322	1 116,5
Granit	16 146	1 522	960,8
Aluminium	369	38	871,1
Polichlorek winylu (PVC)	1 925	250	670,0
Wysokiej jakości stal	14 100	4 756	196,5
Miedź	2 305	1 314	75,4
Wolfram	27 164	17 363	56,4
Surowa stal	195 793	131 678	48,7
Cement	863	612	41,0
Węglan sodu [Na ₂ CO ₃]	45	39	15,4
Tlenek cynku	29	27	7,4
Taśma stalowa	23	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy ilościowej statystyk Izby Celnej prowincji Syczuan, 2017 r. *nian 1-7yue Sichuan chukou zhuyao shanpin zhibiao*, <http://chengdu.customs.gov.cn/publish/portal130/tab63358/info861667.htm> [dostęp 18.10.2018].

5. Działania Łodzi i województwa łódzkiego w Chinach

Intensyfikacja współpracy między Łodzią, województwem łódzkim i zachodnimi Chinami przypada na przełom 2012 i 2013 roku z uwagi na potrzeby firmy Dell, która posiadając poddostawców w zachodnich Chinach, m.in. firmę Foxconn, zmuszona była do otrzymywania podzespołów drogą kolejową, najkrótszą i relatywnie tańszą od cargo lotniczego. Tym samym Hatrans, rodzinna firma z branży logistycznej przejęła rolę operatora połączenia kolejowego między Chengdu i Łodzią. Pierwszy skład przekroczył granicę 30 grudnia 2012 roku. Tym samym należy uznać, że dalsze działania, zarówno na szczeblu lokalnym, jak i centralnym, były pokłosiem działań lokalnego biznesu. Łódzkie władze, wspierając inicjatywę, rozpoczęły skoordynowane działania na rzecz promocji łódzkiego biznesu w Chinach. W czerwcu 2014 roku otworzono Regionalne Biuro Województwa Łódzkiego i Miasta Łódź w Chengdu. W otwarciu uczestniczyli przedstawiciele firm: Ichem, Danzap, Sam-Rol, Wiatrowy Sad, Farma M. Zarzycki, K. Zarzycka, Zawisza Czarny, Projekt Solarteknik Polska. W dalszej kolejności wykorzystano granty MSZ oraz współpracę z lokalnymi ośrodkami prowadzącymi badania w zakresie współpracy z państwami azjatyckimi. Pokłosiem tej inicjatywy było zorganizowanie szkoleń dotyczących promocji polskich władz lokalnych w Chinach i współpracy z władzami lokalnymi. Zadanie zostało zrealizowane w ramach projektów MSZ dotyczących dyplomacji publicznej i samorządowej (czerwiec–grudzień 2013 roku).

Kolejną inicjatywą było zorganizowanie – w ramach III Stałej Ogólnopolskiej Konferencji Współpracy Międzynarodowej Samorządów – spotkania na temat współpracy z Chinami, zatytułowanego „Doświadczenia, perspektywy, wyzwania współpracy polskich samorządów z chińskimi władzami lokalnymi” (wrzesień 2014 roku). Wydarzenie, dofinansowane ze środków MSZ, skierowane było głównie do środowisk samorządowych, biznesowych oraz akademickich i miało na celu przedstawienie uwarunkowań współpracy z Chińczykami oraz możliwych

kierunków jej rozwoju. W trakcie konferencji zaprezentowany został „Przewodnik po współpracy z chińskimi władzami lokalnymi”. Należy podkreślić, że wykład otwierający wygłosił profesor Kerry Brown, uznany sinolog i badacz współczesnych Chin.

Do największych wydarzeń w relacjach polsko-chińskich, które odbyły się w Łodzi, należy zaliczyć III Forum Regionalne Polska–Chiny, zorganizowane 29 czerwca 2015 roku w Łodzi. Uczestniczyło w nim ponad 450 reprezentantów rządów lokalnych, przedsiębiorców oraz naukowców z prowincji: Syczuan, Hebei, Henan, Guilin, Guangdong i miast Chongqing, Shanghai, Ningbo.

Oprócz wymiaru czysto protokółarnego i zacieśnienia współpracy gospodarczej, Forum przyczyniło się do promocji Łodzi jako ośrodka akademickiego. W jego trakcie podpisano umowę o współpracy w szkolnictwie wyższym między Polską i prowincją Henan, którą Uniwersytet Łódzki realizuje z Zhengzhou University. W rozmowach wspomniano również o Studium Języka Obcego dla Cudzoziemców UŁ. Co istotne, współpraca edukacyjna stała się jednym z elementów szerszego opisywania Łodzi w Chinach. Oprócz faktu, że stanowi ona ważne centrum edukacyjne i naukowe w Polsce, w Łodzi znajduje się 25 uczelni wyższych oraz 30 ośrodków badawczych, wskazywano na dynamiczny rozwój miasta. Jak zauważono w „Dzienniku Ludowym”, ogólnochińskiej gazecie, w regionie łódzkim inwestują firmy należące do 500 najlepszych przedsiębiorstw światowych, takie jak Dell czy Coca Cola.

Z perspektywy Łodzi istotne było powołanie „polskiego showroomu” (*Bolan jingpin guan*, 波兰精品馆), którego zadaniem jest promocja polskiego eksportu, w tym takich produktów, jak mleko w proszku, soków oraz innych produktów transportowanych koleją. Aktywne działania przyczyniły się do większej rozpoznawalności miasta i regionu. W mediach syczańskich oraz ogólnokrajowych Łódź jest pokazywana jako jedno z miejsc w Europie mających tworzyć dobry klimat do współpracy chińsko-europejskiej. W zakresie połączeń lotniczych wskazuje się na Frankfurt i Pragę, a w transporcie kolejowym na Łódź i Istambuł.

Łódź rozpoznawalna jest głównie przez połączenie kolejowe z Chengdu, dalej jako międzynarodowy hub, w mniejszym stopniu jako miejsce spotkań lokalnych polityków czy władz centralnych (zob. Diagram 1).

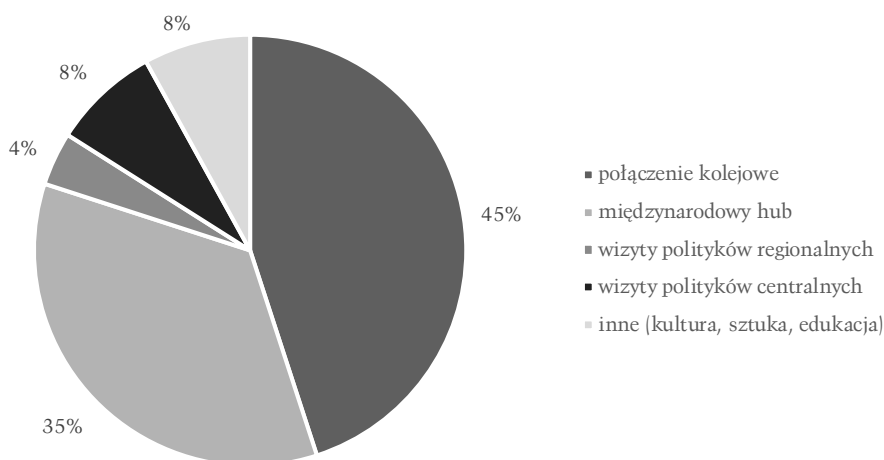


Diagram 2. Kontekst opisywania Łodzi i województwa łódzkiego w „China Daily”

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwerendy „China Daily” [dostęp 18.10.2017].

Z analizy ilościowej treści portalu people.com wynika, że Łódź i województwo łódzkie to najczęściej opisywane polskie miasto i region. Łącznie opublikowano 57 tekstów o Łodzi,

o Krakowie – 47, Wrocławiu – 42, Poznaniu – 26, Gdańsku – 11 (zob. Diagram 2). Województwo łódzkie dominuje z 78 tekstami, małopolskie było opisane 32 razy, wielkopolskie – 28, dolnośląskie – 18, pomorskie – 10 (zob. Diagram 3).

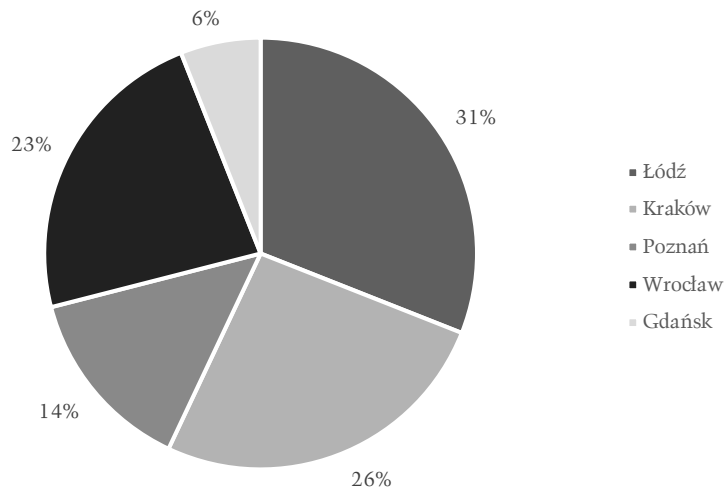


Diagram 3. Teksty o Łodzi na portalu people.com.cn

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwerendy portalu www.people.cn [dostęp 18.10.2017].

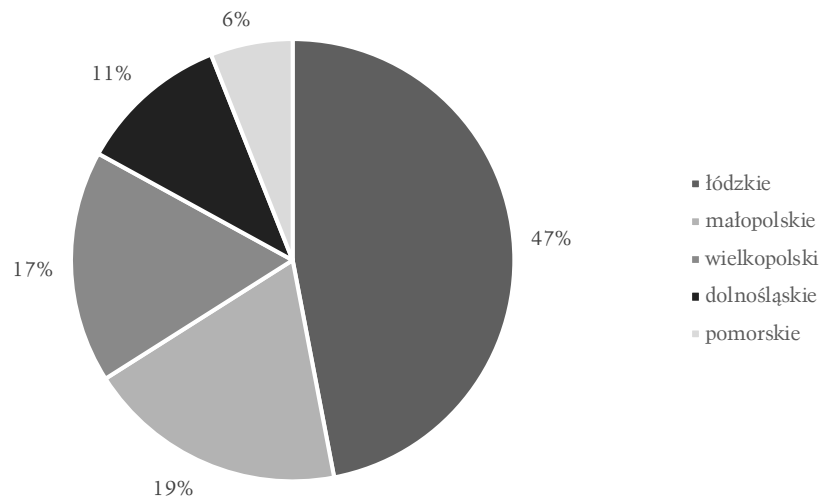


Diagram 4. Procentowy udział tekstów o województwie łódzkim na portalu people.com.cn

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwerendy portalu www.people.cn [dostęp 18.10.2017].

Taki stan rzeczy wynika głównie z „dyplomacji kolejowej”, rozumianej w Chinach jako część dyplomacji publicznej. Kolej i rozwój dyplomacji publicznej są przedstawiane jako komplementarne, co wpisuje się w strategię Jednego Pasa, Jednego Szlaku, promowaną przez władze Chińskiej Republiki Ludowej, w której projekty infrastrukturalne, realizowane w Azji Południowo-Wschodniej, Afryce, Azji Centralnej i Europie Środkowo-Wschodniej, stanowią punkt wyjścia do zacieśnienia relacji między chińskimi i zagranicznymi podmiotami administracji lokalnej. Znaczenie Łodzi (a w szerszej perspektywie całego regionu Europy Środkowo-Wschodniej) jest postrzegane przez pryzmat jej potencjału tranzytowego – położenia na

szlaku transportowym do Europy Zachodniej. Łódź może stać się bramą wejściową dla chińskich produktów i usług do Polski i Europy Środkowo-Wschodniej. Od rozpoczęcia kursów linii kolejowej „Chengdu–Europa” w obie strony Chengdu może stać się sworzniem (*qiaotoubao*, 桥头堡) dla wprowadzania towarów z Polski i Unii Europejskiej na rynek Chin i Azji Południowo-Wschodniej. Należy podkreślić, że charakterystyka Łodzi i jej współpracy z Chengdu nie jest klasyfikowana jako część współpracy w formacie 16+1, ale wskazana jako część relacji Chin z Unią Europejską.

Cieniem na owej współpracy kładzie się nieudana inwestycja w hub logistyczny na obszarze dawnej jednostki wojskowej, a obecnie na terenie Agencji Mienia Wojskowego przy ulicy Pryncypalnej w Łodzi. W tym przypadku kluczowa okazała się decyzja rządu polskiego, inicjowana przez Ministerstwo Obrony, która uniemożliwiła inwestycję. Natomiast w odniesieniu do modelu współpracy gospodarczej należy podkreślić, że głównym inwestorem miała tu być polsko-chińska *joint venture* z udziałem dodatkowego kapitału chińskiego. Całość inwestycji miała wynieść 120 mld USD. Rozbudowa terminalu przyczyniłaby się z pewnością do długotrwałego umocowanie miasta jako hubu logistycznego na Europę. Aktualnie łódzki terminal na Olechowie (Spedcont) przyjmuje z Chin około 800 składów rocznie, co stanowi najlepszy wynik wszystkich „suchych portów” w Europie.

6. Interakcje Płowdiw z partnerami chińskimi

Inny przykład interakcji na poziomie władz lokalnych stanowi bułgarskie miasto Płowdiw, położone nad rzeką Maricą w środkowej części kraju, o populacji około 340 tys. mieszkańców, ważny ośrodek gospodarczy i naukowo-kulturowy. Jego współpraca z Chinami datuje się na koniec marca 2014 roku, kiedy odbyło się tam chińsko-bułgarskie forum biznesowe. Przedsięwzięcie zostało zainicjowane przez bułgarską Agencję Wykonawczą ds. Promocji Małych i Średnich Przedsiębiorstw we współpracy z gminą Płowdiw oraz Bułgarsko-Chińskim Stowarzyszeniem na Rzecz Rozwoju Biznesu). Po stronie chińskiej partnerem było miasto Ningbo. Po stronie bułgarskiej dominowały firmy przemysłu lekkiego, sektora nieruchomości, turystyki, budownictwa oraz gospodarki odpadami. Chińczycy ograniczyli się do poszukiwania informacji dotyczących istniejących parków przemysłowych, wolnych terenów inwestycyjnych w pobliżu ośrodków miejskich, a także dzierżawy istniejącej infrastruktury dla przyspieszenia inwestycji.

Kolejnym etapem była wizyta zastępcy burmistrza Płowdiw Stefana Stojanowa w Shenzhen (listopad 2014 roku). Wspólnie z Wang Yuwenem, pełniącym obowiązki Dyrektora Generalnego Spraw Zagranicznych Miasta Shenzhen, dokonał on otwarcia Biura Gminy Płowdiw w tym mieście. Biuro zostało ulokowane w budynku Hi-Tech Industrial Park i w pełni zorganizowane przez władze chińskiego miasta. Zatrudniono w nim bułgarskiego specjalistę, który miał wspierać proces podejmowania projektów z dziedzin gospodarki, turystyki, kultury, edukacji oraz sportu. Za proces realizacji planów przygotowania Biura odpowiadali: Derek Feng (pracownik administracji miasta Shenzhen) oraz Ronny Zhao (pracownik CCPIT, zakontraktowany również do współpracy w ramach Bułgarsko-Chińskiego Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Biznesu). Pierwszy z nich przez trzy miesiące był związany z gminą Płowdiw, pracując w Bułgarii. Proces ustanawiania warunków współpracy i funkcjonowania Biura był wspierany przez Yu Xiufenga – dyrektora DeHeng Law Office – jednej z czterech największych i najlepszych kancelarii prawnych w Chinach. Należy podkreślić, że kancelaria ta specjalizuje się również w doradztwie podatkowym i finansowym oraz wspiera procesy mediacji między przedsiębiorcami.

Ponadto w 2014 roku Płowdiw określono mianem najatrakcyjniejszej strefy inwestycyjnej w Bułgarii, szczególnie w kontekście wykorzystania istniejących tam parków przemysłowych, będących największymi w kraju, oraz wysokiej koncentracji rodzimych firm specjalizujących się w eksporcie. Jak na bułgarskie warunki, miasto jest stosunkowo dobrze rozwinięte pod względem infrastruktury – posiada autostrady, linie kolejowe oraz międzynarodowe lotnisko.

W 2016 roku zainteresowanie inwestycyjne w Bułgarii wyraziło dwóch chińskich gigantów handlu elektronicznego – Alibaba oraz Porter City Holding. Plany firmy Alibaba zakładały utworzenie bazy logistycznej w pobliżu nadmorskiego miasta Burgas z inwestycją na kwotę 100 mln EUR, natomiast Płowdiw miało stać się odbiorcą pilotażowego projektu utworzenia „Economic City” z inicjatywy Porter City Holding do 2019 roku. Działalność tej firmy jest związana głównie z rozwojem powierzchni logistycznych i ekspozycyjnych.

Rok później, w listopadzie 2017 roku, w Płowdiw otworzono pierwsze centrum logistyczne inicjatywy 16+1 oraz pawilon e-commerce dla produktów rolnych. Centrum logistyczne w teorii ma za zadanie promocję gospodarczą krajów europejskiej szesnastki, a także promocję handlu z Chinami. W kontekście wykorzystania Biura Gminy Płowdiw przez państwo przyjmujące Bułgaria liczy przede wszystkim na wzrost eksportu żywności, olejków eterycznych, kosmetyków, wina oraz wody mineralnej. Wart przypomnienia jest fakt, że powstanie centrum logistycznego chińskiej inicjatywy w Płowdiw było wynikiem spotkania przedstawicieli resortów rolnictwa ChRL oraz państw krajów Europy Środkowo-Wschodniej w Lublanie, na którym określono Bułgarię jako kraj o stabilnej sytuacji politycznej, niezbędnej do prawidłowego funkcjonowania jako państwo tranzytowe, a także dobrze rokujący w kwestii rozwoju stosunków handlowych z Europą oraz Azją Wschodnią.

W marcu 2018 roku opublikowano kolejną informację dotyczącą chińskiej inwestycji w Płowdiw. Chińsko-bułgarskie konsorcjum Hainan oraz Plovdiv Airport Invest, decyzją bułgarskiego rządu, otrzymało 35-letnią koncesję na międzynarodowym porcie lotniczym w Płowdiw. Grupa Hainan Airlines to jeden z potentatów na chińskim rynku lotniczym HNA Group, będący właścicielem m.in.: Swissport International oraz Hainan Airlines.

Konsorcjum – w ramach porozumienia – zostało zobowiązane do zainwestowania w nieruchomości 79 mln EUR, a środki te w większości miały zostać przeznaczone na konserwację i odnowę istniejącej infrastruktury. Dodatkowo, po okresie karencji wynoszącym 48 miesięcy, konsorcjum w każdym kolejnym roku kalendarzowym miało dokonywać płatności składającej się z części stałej oraz zmiennej. Część stała została ustalona na 600 tys. BGN netto (około 1,31 mln PLN), natomiast część zmienna miała stanowić 6% całkowitego dochodu netto ze wszystkich działań związanych z wykorzystaniem koncesji w danym roku kalendarzowym. Warto przypomnieć, że w momencie uzyskiwania koncesji największy udziałowiec konsorcjum – HNA Group posiadał około 145 mld USD aktywów, 90 mld USD przychodów w skali roku, 410 tys. pracowników na całym świecie i zarządzał 14 liniami lotniczymi, z łączną flotą 1250 samolotów, obsługujących 1000 połączeń lotniczych do ponad 260 miast.

Sytuacja wyglądała optymistycznie i w maju 2018 roku Ministerstwo Transportu Bułgarii poinformowało, że HNA Group podwoi wartość zakładanej początkowo inwestycji w port lotniczy w Płowdiw do kwoty 160 mln EUR. W komunikacie HNA Group stwierdzono, że planuje się stopniową budowę dwóch terminali cargo oraz regionalnego hubu turystycznego, mającego obsługiwać pasażerów z państw Europy Środkowo-Wschodniej.

Na 18 lipca 2018 roku wyznaczono termin podpisania umowy o przejęciu koncesji lotniska przez chiński konglomerat. Nie została ona jednak podpisana przez stronę chińską. Wycofania się chińskiego udziałowca można upatrywać z dwóch głównych powodów: 1) śmierci współzałożyciela HNA Group (4 lipca 2018 roku) – Wang Jiana, która spowodowała spadek wartości firmy na giełdzie, wymuszając zmianę jej polityki inwestycyjnej; 2) ograniczania ry-

zyka finansowego przez rząd w Pekinie, generowanego przez zadłużone konglomeraty. Zgodnie z wewnętrznym audytem firmy, jej zadłużenie sięgało około 90 mld USD.

Mimo starań o pozyskanie inwestora z Chin i dobrej atmosfery politycznej inwestycja chińska została wycofana tuż przed podpisaniem porozumienia. Nie tylko władze lokalne, ale też rząd w Sofii stanęły przed poważnym dylematem. Inwestycja w lotnisko w Płowdiw była częścią pewnej złożonej całości inwestycyjnej, która miała stworzyć z miasta centrum logistyczne na Półwyspie Bałkańskim. Należy zatem podkreślić, że model interakcji na poziomie władz lokalnych z Europą Środkowej z dużą chińską firmą nie przyniósł oczekiwanych rezultatów.

7. Działania w ramach Unii Europejskiej

Dialog pomiędzy Unią Europejską i Chinami dotyczący polityki regionalnej został zainicjowany w Pekinie w maju 2005 roku. W grudniu 2004 roku za kluczowe obszary współpracy uznano właśnie zrównoważony rozwój i politykę regionalną. W następstwie tych działań 15 maja 2006 roku podpisano protokół ustaleń między Komisją Europejską i Narodową Komisją ds. Rozwoju i Reform (*National Development and Reform Commission of the People's Republic of China*, NDRC), dotyczący rozwoju współpracy w zakresie polityki regionalnej w celu wymiany informacji i doświadczeń związanych z polityką spójności. Należy tu zauważyć, że co najmniej raz w roku UE i Chiny przeprowadzają dialog i seminaria na wysokim szczeblu, organizowane naprzemiennie w Chinach i poszczególnych państwach członkowskich.

Pierwsza edycja dialogu UE–Chiny, poświęconego polityce regionalnej, miała miejsce w dniach 15–16 maja 2006 roku w Pekinie. Natomiast w październiku tego samego roku przyjęto postanowienia zawarte w planie *mapy drogowej* dla współpracy w ramach polityki regionalnej. Rok później druga edycja dialogu i seminariów odbyła się w Brukseli. Choć głównym celem była wymiana doświadczeń w zakresie polityki regionalnej, poza dialogiem ekspertów pojawiły się również deklaracje polityczne – obie strony raz jeszcze potwierdziły silną wolę współpracy. W dniach 21–25 lipca 2008 roku unijni eksperci odwiedzili kilka chińskich miast (Chongqing, Guangzhou, Dongguan i Zhuhai), gdzie podjęto dyskusję poświęconą lokalnemu rozwojowi i zarządzaniu strefami nowoczesnych technologii. Poruszono m.in. kwestie związane z problemami wynikającymi z integracji rozwoju obszarów miejskich i wiejskich, dysproporcjami w rozwoju między zachodnimi i wschodnimi regionami Chin, państwowymi programami pomocowymi czy rozwojem prywatnych przedsiębiorstw. Trzecie spotkanie przedstawicieli obu stron na wysokim szczeblu w listopadzie 2008 roku było skoncentrowane na skoordynowanym rozwoju zarówno obszarów miejskich, jak i wiejskich. W tym celu chińscy eksperci odbyli wizytę w Belgii i Wielkiej Brytanii, gdzie omówiono procesy wdrażania polityki regionalnej. Wspólne badania na ten temat zostały przeprowadzone przez 22 ekspertów w Chinach i UE w latach 2008–2010. Ich celem było przekazanie chińskim badaczom europejskich doświadczeń w dziedzinie praktycznego kształtowania polityki i rozwoju regionalnego.

Do czwartego dialogu wysokich przedstawicieli doszło w październiku 2009 roku, a głównym tematem rozmów była innowacyjność i współpraca regionalna, a także rozwój przemysłowy. Kolejna edycja została zorganizowana w Szanghaju w październiku 2010 roku, gdzie skupiono się na takich zagadnieniach, jak zarządzanie na szczeblu regionalnym, innowacyjność czy zrównoważony rozwój miejski. W tym roku Komisja Europejska uruchomiła program CETREGIO (chińsko-europejskie serie szkoleniowe w zakresie polityki regionalnej), który stanowi źródło informacji dla chińskich specjalistów odnośnie do tworzenia własnej polityki rozwoju regionalnego. Szkolenia składają się z dwutygodniowych sesji w co najmniej trzech

państwach członkowskich UE. W ich ramach organizowane są wykłady i wizyty terenowe w najlepszych ośrodkach naukowych, obejmujące szeroki zakres obszarów badawczych.

Szóste spotkanie wysokich przedstawicieli obu stron w październiku 2011 roku było poświęcone dysproporcjom regionalnym oraz wielopoziomowemu zarządzaniu i koordynacji polityki regionalnej w Chinach i Unii Europejskiej (podkreślono m.in. podobieństwo między chińskim podejściem, polegającym na „systemie blokowym”, a europejską konwergencją). Do następnego spotkania doszło w grudniu 2012 roku w Kantonie, podczas którego skupiono się na zrównoważonym rozwoju obszarów miejskich i wiejskich (do głównych zagadnień można zaliczyć kwestie związane z poprawą warunków życia mieszkańców miast, budową nowej infrastruktury oraz ograniczeniem migracji ludności wiejskiej do miast). Rok później, w październiku, odbyło się ósme seminarium dotyczące polityki regionalnej, natomiast ósmą edycję dialogu przeprowadzono miesiąc później w Pekinie. W spotkaniach wzięło udział 80 przedstawicieli obu stron, a tematem przewodnim była współpraca międzyregionalna oraz innowacyjne systemy regionalne, odgrywające kluczową rolę w ekonomii. Aby promować innowacyjne strategie regionalne i rozwój przemysłowy, zorganizowano w tym obszarze kilka projektów i wymian. Programy badawcze i szkoleniowe przeprowadzane w ramach dialogu objęły swoim zasięgiem większość państw członkowskich Unii Europejskiej i wszystkie chińskie prowincje, co miało istotny wpływ na opracowanie i wdrożenie 11. i 12. planu pięcioletniego. Działania zawarte w programie CETREGIO były kontynuowane w 2013 roku.

Dziewiąta edycja seminarium została zrealizowana w listopadzie 2014 roku w Chengdu, z kolei dialog na wysokim szczeblu miał miejsce rok później w Brukseli. Podobnie jak w latach poprzednich, największy nacisk położono na innowacyjność regionalną oraz zrównoważony rozwój miast. Dyskusje były poświęcone takim tematom, jak skoordynowany rozwój przemysłowy, ochrona środowiska w Chengdu, a także przyszłość współpracy pomiędzy państwami UE i Chengdu w takich obszarach, jak przemysł zaawansowanych technologii czy ochrona środowiska. W kontekście 40. rocznicy nawiązania oficjalnych stosunków dyplomatycznych między UE i Chinami zorganizowano kolejne seminarium wysokich przedstawicieli obu stron w czerwcu 2015 roku w Brukseli. Tematem przewodnim seminarium była współpraca globalnych miast w zakresie innowacji i rozwoju regionalnego, a zwieńczone zostało ono podpisaniem wspólnego oświadczenia.

Od początku współpracy program CETREGIO objął swoim zasięgiem 220 chińskich przedstawicieli rządu i naukowców z 31 prowincji, miast wydzielonych i regionów autonomicznych. Stronę europejską reprezentowało 45 regionów i 17 państw członkowskich Unii Europejskiej. Chińska polityka rozwoju regionalnego przyczyniła się do dynamizacji zachodnich i centralnych obszarów Chińskiej Republiki Ludowej, a także do ożywienia dawnych obszarów przemysłowych. Obie strony uznały istotny wkład władz lokalnych we współpracę. Utworzono pierwszy, pilotażowy obszar współpracy regionalnej UE–Chiny między miastem Guangzhou i Austrią. Oprócz tego nawiązano bliższą współpracę między Tianjinem, Chengdu i Wuhanem a regionem Lazio we Włoszech, Dolnym Śląskiem w Polsce, a także innymi regionami europejskimi. Obszary pilotażowe po obu stronach doprowadziły do bliższej wymiany i podpisania protokołu ustaleń między rządami i przedsiębiorstwami w sprawie wielopoziomowych działań, mających na celu promocję współpracy regionalnej w takich dziedzinach, jak gospodarka, technologia, edukacja i kultura. Tęgo rodzaju działania z pewnością odegrają ważną rolę w rozwoju dwustronnych i wielostronnych stosunków między państwami.

W 2015 roku takie europejskie miasta, jak Lyon, Birmingham, Dublin, Barcelona i Amsterdam oraz Shantou z prowincji Guangdong również zostały uwzględnione w pilotażowym projekcie demonstracyjnym. W wyniku współpracy Unii Europejskiej z Chinami zanotowano zmniejszenie ubóstwa, zaś od 2012 roku funkcjonuje program wsparcia dla 11 najbiedniej-

szych obszarów Chińskiej Republiki Ludowej. W kontekście współpracy unijno-chińskiej na poziomie lokalnym należy wskazać, że w szczególności biorą w niej udział trzy chińskie prowincje: Guangdong (Guangzhou), Sichuan (Chengdu) i Hubei (Wuhan).

8. Europejski Komitet Regionów (European Committee of the Regions, CoR)

W zakresie kreowania polityki wobec chińskich regionów kluczowy jest Komitet Regionów, który jest organem doradczym Unii Europejskiej. Komitet, w którym zasiadają reprezentanci regionów UE, został powołany na mocy traktatu z Maastricht w 1994 roku. Zapewnia on reprezentację instytucjonalną wszystkim jednostkom terytorialnym regionów, miast i gmin Unii Europejskiej. Głównym zadaniem Komitetu jest angażowanie władz lokalnych i regionalnych w europejski proces decyzyjny i tym samym wspieranie większego udziału obywateli w tym procesie. Z momentem wejścia w życie Traktatu z Lizbony w 2007 roku ma on również prawo do wnoszenia do Trybunału Sprawiedliwości spraw o naruszenie zasady pomocniczości (art. 8 Protokołu nr 2 w sprawie stosowania zasady pomocniczości i proporcjonalności).

Kluczowym zadaniem Komitetu jest kreowanie i opiniowanie polityki spójności która odbywa się za pośrednictwem Komisji Polityki Spójności Terytorialnej (*Commission for Territorial Cohesion Policy and EU Budget*, COTER). Komisja skupia się na ocenie wyników negocjacji w sprawie umów o partnerstwie i programów operacyjnych oraz na przestrzeganiu zasady partnerstwa w kontekście programowania europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych na lata 2014–2020, a także na sporządzanych przez nią sprawozdaniach w sprawie spójności. Do pozostałych kwestii należy mobilność w regionach zmagających się z wyzwaniami geograficznymi i demograficznymi oraz dwie makroregionalne strategie – na rzecz regionu Morza Adriatyckiego i Morza Jońskiego (EUSAIR) oraz na rzecz regionu alpejskiego (EUSALP).

Zgodnie z przepisami decyzji Rady 2014/930/UE z dnia 16 grudnia 2014 r., w skład Komitetu Regionów wchodzi 350 członków i taka sama liczba zastępców, pochodzących z wszystkich państw członkowskich (zob. Tabela 7).

Tabela 7
Liczba delegatów w Komitecie Regionów z państw członkowskich UE

Państwo	Liczba członków	Procentowy udział
Francja	24	6,9
Niemcy	24	6,9
Włochy	24	6,9
Wielka Brytania	24	6,9
Hiszpania	21	6,1
Polska	21	6,1
Rumunia	15	4,3
Austria	12	3,4
Belgia	12	3,4
Bułgaria	12	3,4
Czechy	12	3,4
Grecja	12	3,4
Węgry	12	3,4
Holandia	12	3,4

Państwo	Liczba członków	Procentowy udział
Portugalia	12	3,4
Szwecja	12	3,4
Dania	9	2,6
Chorwacja	9	2,6
Finlandia	9	2,6
Irlandia	9	2,6
Litwa	9	2,6
Słowacja	9	2,6
Łotwa	7	2
Słowenia	7	2
Estonia	6	1,7
Cypr	5	1,4
Luksemburg	5	1,4
Malta	5	1,4
Komitet Regionów	350	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://cor.europa.eu/en/members/Pages/National-delegations.aspx> [dostęp 13.10.2018].

9. Innowacyjna platforma zrównoważonej urbanizacji UE–Chiny (URBAN EU–China)

Jedną z form, którą powinny wykorzystywać polskie władze samorządowe, jest URBAN EU–China. Stworzenie innowacyjnej platformy w zakresie zrównoważonej urbanizacji UE–Chiny miało na celu zaangażowanie władz lokalnych, społeczeństwa obywatelskiego, naukowców i przedsiębiorców w pracę na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich. Dzięki projektowi obie strony są w stanie wymienić się doświadczeniami z zakresu zrównoważonej urbanizacji, co pogłębia współpracę między Unią Europejską i Chinami i ma znaczący wpływ na polepszenie relacji dwustronnych.

Kluczową kwestią, na której skupia się inicjatywa URBAN UE–Chiny, jest rozróżnienie pomiędzy strategicznymi wizjami i celami a realiami operacyjnymi związanymi z ograniczeniami czasowymi i zasobów, a także barier językowych i kulturowych oraz sposobu realizacji polityki w Chinach i Unii Europejskiej. Do przeszkód można też zaliczyć brak skutecznych mechanizmów i instrumentów umożliwiających zrównoważoną urbanizację i wyrównywanie dysproporcji.

Głównym celem platformy jest opracowanie skutecznych rozwiązań, które uzupełnią strategię realizowaną przez UE i Chiny dotyczącą zrównoważonej urbanizacji. Ma ono zostać osiągnięte poprzez skoordynowaną serię aktywności, w skład których będą wchodziły m.in. badania i ich ewaluacja, wymiana doświadczeń, wspólne monitorowanie projektów demonstracyjnych. Dzięki bliższej współpracy na wielu poziomach (lokalnym, krajowym, międzynarodowym) między państwami członkowskimi UE i Chinami będzie możliwe opracowanie innowacyjnych programów zwiększających efektywność procesu urbanizacji.

W odniesieniu do głównych zadań platformy należy wskazać promocję i rozwój wspólnych strategii politycznych na rzecz współpracy UE–Chiny w zakresie zrównoważonej urbanizacji poprzez opracowanie strategicznego planu działań, obejmującego badania i innowacyjne roz-

wiązania przedsiębiorców z UE i Chin, w celu testowania nowych rozwiązań wspomagających proces urbanizacji oraz wspieranie bardziej efektywnych metod dwustronnego finansowania i instrumentów ułatwiających współpracę.

Ponadto zakłada się tworzenie nowych projektów pilotażowych, w tym bardziej wydajnego, produktywnego, dostępnego i przewidywalnego zestawu wspólnych projektów oraz innowacyjnych inicjatyw oraz zwiększanie liczby miast z UE i Chin współpracujących ze sobą w zakresie innowacji miejskich, zrównoważonego rozwoju i jakości. Proces współpracy i osiągnięcia będą dokładnie udokumentowane oraz monitorowane, co umożliwi poszerzenie bazy doświadczeń.

Do zadań URBAN EU–China należy również promocja współpracy między miastami, przedsiębiorstwami i środowiskiem naukowym, w głównie promowanie większego zaangażowania obu stron, a także intensyfikacja powiązań między miastami i regionami, placówkami badawczymi oraz przemysłem i społeczeństwem obywatelskim. Inicjatywa URBAN UE–Chiny, oprócz rządów centralnych i władz lokalnych, współpracuje również z innymi partnerami, w tym przede wszystkim z jednostkami z Europy Zachodniej, takimi jak: Norwegian University of Science and Technology (Norwegia), Institute of Studies for the Integration of Systems (Włochy), Leibniz Institute of Ecological Urban and Regional Development (Niemcy), Austrian Research Promotion Agency (Austria), Advancity (Francja), Austrian Institute of Technology (Austria), China Academy of Urban Planning and Design (Chiny), China Centre for Urban Development (Chiny), China Intelligent Urbanization Co-creation Center for High Density Region (Chiny) oraz University of Nottingham (kampus w Ningbo, Chiny).

URBAN UE–Chiny ma na celu utworzenie strategicznej platformy współpracy z Europejskim Partnerstwem Innowacji na Rzecz Inteligentnych Miast i Społeczności (*European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities*) w celu ułatwienia realizacji wspólnych projektów przemysłowo-naukowych między Chinami i państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Specjalne grupy strategiczne mają za zadanie dzielić się z Chinami doświadczeniem z zakresu procesów zrównoważonej urbanizacji. Podczas konferencji Inteligentnych Miast i Społeczności organizowane są warsztaty, na których uczestnicy wymieniają między sobą doświadczenia i osiągnięcia, na podstawie czego możliwe jest później tworzenie grup miast o podobnej charakterystyce. Następnie wspólnie biorą udział w projektach demonstracyjnych, co umożliwi wypracowanie odpowiednich praktyk i skutecznych rozwiązań, które będą mogły zostać wykorzystane przez pozostałych członków inicjatywy. Na zgromadzeniach ogólnych, oprócz przedstawicieli miast, obecni są również inwestorzy i przedstawiciele przemysłu oraz ośrodków badawczych.

Bibliografia

- Assessing the Balance of Power in Central-Local Relations in China*, red. John A. Donaldson, Routledge, New York–London 2016.
- Bywalec Grzegorz, Kamiński Tomasz, Mierzejewski Dominik, Pietrasiak Małgorzata, Słowikowski Michał, *Paradiplomacy in Asia. Case studies of China, India and Russia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2018.
- Chengdu Becomes Pilot City for 'Made in China 2025' Initiative*, <http://www.gochengdu.cn/news/Highlights/chengdu-becomes-pilot-city-for-made-in-china-2025-initiative-a4394.html> [dostęp 20.10.2018].
- China Council for the Promotion of International Trade*, <http://en.ccpit.org/info/index.html> [dostęp 15.10.2018].
- China's Local Administration. Traditions and changes in the sub-national hierarchy*, red. Jae Ho Chung, Tao Chiu-Lam, Routledge, London–New York 2011.
- China–CEE Investment and trade EXPO*, http://www.cceecexpo.org/site_en/tzqt/itemid/156/tagId/4897.html [dostęp 15.10.2018].
- Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries*, <http://en.cpaffc.org.cn/introduction/agrint.html> [dostęp 23.10.2018].

- The Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries*, <http://en.cpaffc.org.cn/> [dostęp 15.10.2018].
- Committee of Regions, the European Union*, <https://cor.europa.eu/en/about/Pages/default.aspx> [dostęp 20.10.2018].
- Cui Shaozhong, Li Shuguang, *Zhongyang zhengfu he difang zhengfu de jingji waijiao zhineng jiqi guanxi – Zhongguo de shijiao he jingyan* (Funkcje władz centralnych i lokalnych w działaniach dyplomacji ekonomicznej – doświadczenia i perspektywy z Chin), „Waijiao Pinglun” 2012, No. 3, s. 43–46.
- EU–China Innovation Platform on Sustainable Urbanisation*, <http://www.urban-eu-china.eu/en/about/> [dostęp 15.10.2018].
- Italy aims to be China's first G7 partner on belt and road*, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2165292/italy-aims-be-chinas-first-g7-partner-belt-road> [dostęp 10.10.2018].
- Jurczyk Tomasz, Mierzejewski Dominik, *Trade and Investment with China – a Polish Perspective*, [w:] *Current Trend and Perspectives in Development of China V4 Relations*, red. A. Michalova, Bratislava 2014, s. 107–115.
- Lieberthal Kenneth, Oksenberg Michael, *Policy Making in China: Leaders, Structures, and Processes*, Princeton University Press 1988.
- Li Xiaolin, *Chengshi waijiao: lilun yu shixian* (Dyplomacja miast: teoria i praktyka), Shehui kexue wenxuan chubanshe, Beijing 2016.
- Linda Chelan Li, *Centre and Provinces. China 1978–1993 Power as Non-Zero Sum*, Clarendon Press, Oxford 1998.
- National delegations*, <https://cor.europa.eu/en/members/Pages/National-delegations.aspx> [dostęp 13.10.2018].
- Ningbo difang zhengfu gongzuo bao* (Raporty z prac rządu miasta Ningbo), <http://gtog.ningbo.gov.cn/col/col21/index.html> [dostęp 20.10.2018].
- The People's Government of Sichuan Province*, <http://www.sc.gov.cn/10462/10464/10699/10700/index.shtml> [dostęp 18.10.2018].
- Policy Implementation in Post-Mao China (Studies on China)*, red. David Lampton, University of California Press, Berkeley 1987.
- Shrink Susan L., *The Political Logic of Economic Reform in China*, University of California Press, Berkeley 1993.
- Sichuan Major Export Value Table for January–July 2017*, <http://chengdu.customs.gov.cn/publish/portal130/tab63358/info861667.htm> [18.10.2018].
- Sichuan sheng difang zhengfu gongzuo baogao* (Referaty z prac rządu prowincji Syczuan) (2015–2018), <http://www.sc.gov.cn/10462/10464/10699/10700/index.shtml> [dostęp 13.10.2018].
- Sichuan shengzhang Yi Li fangwen Riben* (Gubernator prowincji Syczuan Yi Li złożył wizytę w Japonii), <http://www.ribencaijingzhoukan.com/finance/591.html> [dostęp 10.10.2018].
- Urban EU–China Innovation Platform for Sustainable Development*, <http://www.urban-eu-china.eu/en/> [dostęp 20.10.2018].
- Waijiaobu juban Sichuan quanqiu tuijie huodong* (Ministerstwo Spraw Zagranicznych ChRL wspiera globalną promocję prowincji Syczuan), <http://www.fmprc.gov.cn/ce/ceee/chn/zgyw/t1401899.htm> [dostęp 10.03.2018].
- Wydział Współpracy z Zagranicą prowincji Syczuan*, <http://www.scwqb.gov.cn/xwzx/yw/wsyw/index.html> [dostęp 8.10.2018].
- Wytyczne z Belgradu dotyczące współpracy między Chinami i państwami Europy Środkowo-Wschodniej*, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1224905.shtml [dostęp 15.10.2018].
- Wytyczne z Budapesztu dotyczące współpracy między Chinami i państwami Europy Środkowo-Wschodniej*, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1514534.shtml [dostęp 15.10.2018].
- Wytyczne z Bukaresztu dotyczące współpracy między Chinami i państwami Europy Środkowo-Wschodniej*, <http://gov.ro/en/news/the-bucharest-guidelines-for-cooperation-between-china-and-central-and-eastern-european-countries> [dostęp 15.10.2018].
- Wytyczne z Rygi dotyczące współpracy między Chinami i państwami Europy Środkowo-Wschodniej*, http://english.gov.cn/news/international_exchanges/2016/11/06/content_281475484363051.htm [dostęp 15.10.2018].
- Wytyczne z Sofii dotyczące współpracy między Chinami i państwami Europy Środkowo-Wschodniej*, <https://ceec-china-bulgaria.org/en/30> [dostęp 15.10.2018].
- Wytyczne z Suzhou dotyczące współpracy między Chinami i państwami Europy Środkowo-Wschodniej*, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1318039.shtml [dostęp 15.10.2018].
- Xiong Wei, Quan Jiayun, *Guangzhou de „difang zhengfu lianhe guo” zhi you – Guangzhou jianxuan UCLG lianhe zhuxi anlie fenxi* (Udział miasta Guangzhou w „lokalnych Narodach Zjednoczonych” – Guangzhou jako przewodniczący UCLG), [w:] *Chengshi waijiao Zhongguo shixian yu waiguo jingyan* (Dyplomacja miast: praktyka i doświadczenia), red. Chao Fanming, Xinhua chubanshe, Beijing 2014).
- Zhang Peng, *Zhongguo dui waiguanxi zhankai zhong de difang canyu yanjiu* (Badania udziału władz lokalnych w chińskiej polityce zagranicznej), Shanghai shiji chubanshe, Shanghai 2015.
- Zheng Yongnian, *De facto federalism and dynamics of central-local relations in China*, „Discussion Paper” 2006, No. 8, China Policy Institute, <https://www.nottingham.ac.uk/cpi/documents/discussion-papers/discussion-paper-8-de-facto-federalism.pdf> [dostęp 20.04.2018].

